24.11.93

Ўзбекистон - келажаги буюк давлат

ХАЛҚ СЎЗИ

1991 йил 1 январдан чиқа бошлаган

Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгаши ва Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг газетаси

24 ноябрь, чоршанба. № 228 (726). Сотувда эркин нархда. 1993 йил.

ТЎРТКЎЛ ШАҲРИ 120 ЁШГА ТЎЛДИ

ТЎРТКЎЛ ШАҲРИ ФУҚАРОЛАРИГА

Азиз дўстлар!

Сизларни Тўрткўл шаҳрининг 120 йиллик тўйи билан чин қалбимдан муборакбод этаман.

Жайҳун ва Сайҳун дарё оралиғидаги ерлар Ватанимизнинг илк қадимий тарихи ва маданиятига бешик бўлган муқаддас маскандир. Бу ерларда яшаган аждодларимиз эрамиздан олдинги минг йилликлардаёқ мустаҳкам қўрғон ва шаҳарлар бунёд этганлар, деҳқончилик илмига асос солганлар, тошқин ёвлар ва табиий офатларни мардонавор енгишга қодир эканликларини намойиш қилганлар, дунёга машҳур олиму фуқароларни етказиб берганлар.

Қутлуғ ўтмиш анъаналарининг ворислари бўлган Сиз ва боболарингиз бунёд этан Тўрткўл ҳам ўзига хос тарих ва маданият, саноат ва халқ хўжалигининг барча тармоқлари ривож топа бошлаган шаҳардир. У азалдан илдизи бир бўлган туркий элнинг — ўзбек ва қорақалпоқ қавмларининг, бу ерда истиқомат қилаётган, барча миллатларнинг қондошлиги ҳамда тотувлиги тимсолидир. Бунда эл-элатни биродарлардек жипслаштирган ўзбеклар билан қорақалпоқлар бир дарёдан сув ичиб, бири ўлан, бири мақом айтиб, қуда-қудағай бўлиб, пойгаларда бири от эгарлаб, бири дастурхон тузаб, ҳаётнинг синовли довонларидан оға-инилардек ўтиб келмоқдалар.

Истиқлол нафасидан қад ростлаётган она-юртимизда бугун, эътиқодию касб-коридан қатъи назар, юзлаб миллат вакиллари елкама-елка туриб меҳнат қилмоқдалар, буюк келажагимиз пойдеворини яратмоқдалар. Ана шу катта саодатли хонадоннинг муносиб фарзандлари бўлган сиз тўрткўллик қадрдон биродарларим ҳам ўз шаҳрингизни мамлакатимизнинг замонавий, гўзал, янада гуллаб-яшнаган масканига айлантиришларингизга ишончим комил.

Барчангизга бу эзгу йўлда улкан зафарлар, сиҳат-саломатлик, бахт-саодат тилайман.

Ўзбекистон Республикасининг Президенти
И. КАРИМОВ.

Тошкент шаҳри,
1993 йил 23 ноябрь.

СУРАТДА: бугунги Тўрткўл. Ушбу шаҳар ташкил топган кунга бағишланган туркум материаллар билан газетамизнинг 2-саҳифасида танишасиз.

«СЎМ-КУПОН» ҒАЙРАТ КАМАРИНИ БОҒЛАМОҚДА

Марказий Осиё минтақасидаги икки йирик давлат банкирлари хавотир билан кутган воқеа содир бўлди— рубль макони таназзулга юз тутди. Сўнгги муддатга қадар ягона иқтисодий маконнинг сақлаб қолиниши тарафдори бўлиб келган Ўзбекистон ўз пулини жорий этишга мажбур бўлди. Айни пайтда юртимизга биздан олдин миллий валютасини муомалага киритган қўшни республикалардан совет рубллари оқими кириб кела бошлади. Бу пул сели дўконлар пештахтасидаги маҳсулотларни ювиб кетди, бозорларда нарх-навонинг кескин кўтарилишига ва ўз навбатида аҳолининг турмуш даражаси пасайиб кетишига сабаб бўлди. Қанчалик оғир бўлмасин, шуни айтишимиз керакки, айрим сабабларга кўра, республикамиз бошқа давлатлардан келаётган эски пуллар босқинидан ҳимояланa олмади. Бу ҳол қандай ва нима учун юз берди, бундан кейин нима бўлади! Ўзбекистон Республикаси Марказий банки бошқаруви раиси Файзулла Мақсуджонович Муллажонов билан суҳбатимиз шу хусусда бўлди.

— Узоқ йиллар давомида Россия ҳамда собиқ Иттифоқнинг бошқа давлатлари билан аҳил онла бўлиб яшадик ва рубль шу пайтга қадар ўртадаги дўстона муносабатлар йўлида хизмат қилди. Ягона пул бирлиги ёрдамида Россия Федерацияси ҳамда бошқа республикалар билан валютасиз ҳисоб-китоблар амалга оширилар, фуқароларимиз ўртасида пул алмашувисиз борди-келди йўлга қўйилган, республикаларга пул нақдиналари ўз вақтида етказиб берилар эди. Ўзбекистон шу пайтгача Россия ҳукумати ва Марказий банкининг пул-кредит сиёсатини мунтазам қўллаб-қувватлаб келди. Ўтган йилнинг октябрида Бишкекда республикамиз давлатлар раҳбарлари даражасида шу масала юзасидан битим имзолаган эди. Февраль ойида эса, давлатимизнинг олий ҳукумат доиралари Россия Федерацияси Вазирлар Кенгашининг раиси В. Черномирдин номига республиканинг рубль минтақасида қолиш хоҳиши битилган расмий ҳужжат йўллади. Россия ҳукумати бошлиғи мазкур ҳужжатга бу қарорни қўллаб-қувватлаши ҳақида имзо чекди. Масаланинг бундай дангал қўйилишига Россия Марказий банки раиси В. Геращенко ҳам қаршилик билдирмади. 19 мартда Россия делегацияси Тошкентга келди ва бу ерда Ўзбекистон Республикасида рублни муомалада қолдириш билан боғлиқ талаб ва ўзаро мажбуриятлар тўғрисида битим имзоланди.

Май ойида ҳамкорлар талабига биноан Ўзбекистон Республикасининг пул тизими ҳақида қонун қабул қилинди. Қонунда Россия Федерацияси Марказий банки муомалага чиқарган Россия рублидан Ўзбекистон Республикасининг расмий пул бирлиги (валютаси) сифатида фойдаланиш кўзда тутилган эди.

Ушбу қонунга биноан давлат раҳбарлари доирасида қарор қабул қилиниши лозим эди. 7 август куни Россия Федерацияси, Қозоғистон Республикаси ва Ўзбекистон Республикаси раҳбарлари Россия Федерацияси ҳудудида 1961—1992 йилларда чиқарилган пул намуналарининг муомаладан олиниши муносабати билан баёнот имзоладилар. Бу ҳужжатда, хусусан, давлатларнинг пул-кредит сиёсати соҳасидаги мавжуд келишувларга амал қилиши, миллий иқтисодиётларнинг ўзаро боғлиқлиги, умумиқтисодий маконни сақлаб қолиш ва равнақ топтириш зарурлиги алоҳида таъкидланган, шунингдек, Ўзбекистон ва Қозоғистон Республикаларининг қатъияти ҳамда Россия Федерациясининг умумий пул тизимини яратишга розилиги эътиборга олинган эди. Ҳужжатда яна Россия Федерацияси, Ўзбекистон Республикаси ва Қозоғистон Республикаси ҳукуматлари ҳамда Марказий банкларига икки ҳафта ичида биргаликдаги янги пул тизимини яратишнинг принципиал ва техник масалаларини ўрганиш юзасидан махсус музокаралар ўтказиш ва янги пул тизими масаласини барча давлатлар парламентларида тасдиқлатиб олиш ҳам топширилган эди.

Шуни ҳам алоҳида таъкидлаш лозимки, мазкур ҳужжатнинг 4-моддасида томонлардан бири ўз пулини муомалага киритар экан, у 1961—1992 йилларда чиқарилган пул намуналарининг бошқа мамлакатлар ҳудудига ўтишига йўл қўймаслик чораларини кўриши зарурлиги ҳам ёзилган эди.

Шу билан бирга Ўзбекистон Республикаси пул тизимини Россия Федерацияси пул тизими билан бирлаштириш тўғрисида ҳам битим тузилган эди.

12 октябрда Россия ва Ўзбекистон пул-кредит сиёсати масалалари ҳамда валютани тартибга солиш бўйича қўшма ишчи гуруҳининг мажлиси бўлиб ўтди. Бу мажлисда Ўзбекистон Республикаси банк тизимидаги амалда бўлган қонун-қоидаларнинг Россия Федерацияси қонун-қоидалари билан мутаносиблиги кўриб чиқилди. Банк тизимларимизда амалда бўлган қонун-қоидалар ўртасида айтарли фарқ йўқлиги қайд этилди.

Битимлар тузилиши жараёнини батафсил сўзлаб бераётганимдан мақсад шуки, биз сўнгги дамга қадар республикамиз рубль маконида қолади, деб ишонган эдик. Таассуфки, ҳаддан ортиқ ишонувчанлигимиз бизни доғда қолдирди. Бугунги қимматчилик, маҳсулотлар тақчиллиги ва бошқа қийинчиликларимизнинг сабаби ҳам ана шунда.

— Файзулла Мақсуджонович, орада сўм-купонни жорий қилишга ҳожат бормиди? Ахир, барибир, бошқа давлатлардан келаётган рубль босқини тўхтамаяпти-ку. Бир йўла сўмни жорий этганимизда вазият тезроқ барқарорлашмасмиди?

— «Етти ўлчаб, бир кес», дейди доно халқимиз. Ҳукумат оғир вазиятдан мумкин қадар безарар чиқиб кетиш йўлини узоқ қидирди. Агар янги пул бирлигини етарли маҳсулот билан таъминламасак, сўмимизни инфляциянинг омонат пойдевори устига қўйган бўламиз. Ҳар қандай давлатда мустаҳкам пул бирлигининг асоси — унинг олтин-валюта ҳамда маҳсулот билан таъминланишидир. Ҳозирги шароитда эса, мустаҳкам валютага нисбатни белгилаш жуда мушкул. Шу боис, пул қадрсизланиши жараёнлари учун майдонни очиқ қолдирмаслик, демакки, аҳолига зиён етказмаслик учун ўта эҳтиёткорлик зарур эди. Масалан, Россия рублига нисбатан 1:500 нисбатини қўлладик, дейлик. Аммо, бу билан бозордаги нарх-наво 500 баравар пасайишига ҳеч қандай кафолат йўқ. Аҳоли турмуш даражасининг пасайиши, халқнинг норозилиги ортиши эса, турган гап.

(Давоми 2-бетда).

8 декабрь — Ўзбекистон Республикаси КОНСТИТУЦИЯСИ КУНИ

БАЙРАМ ТАРАДДУДДАН БОШЛАНАДИ

ХОРАЗМ. Воҳанинг яқин-йироқ барча туман ва қишлоқларига вилоят ҳокимлигининг махсус гуруҳлари юборилди. Уның таркиби ҳокимлик тизими ходимлари, қонуншунослар, иқтисодчилар, тарихчи ва қомусчи олимлар, қаламкашлар, санъаткорлардан иборат.

Гуруҳлар зиммасидаги вазифа унчалик осон ва оддий эмас. Мустақил Ўзбекистоннинг бош қомуси моҳияти, унинг «советлар замонаси» бош қонунларидан фарқи ва афзалликлари ҳамма жойда чуқур ифода этиб берилмоғи, аҳоли кенг қатламларининг демократик ҳуқуқи, бурчи ва мажбуриятлари батафсил тушунтирилмоғи лозим.

Бу ишлар Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг бир йиллигини нишонлаш бўйича воҳада амалга ошириладиган кўламдор тадбирларнинг бир қисми, холос.

Ўтган куни вилоят ҳокими маҳкамасида ушбу умумхалқ байрамини нишонлаш билан боғлиқ юмушлар атрофлича муҳокама этилди. Янги тадбирлар, вазифалар белгиланди. Таомилга кўра байрам ҳозирлиги, кўчалар, йўллар, сайилгоҳларни ободонлаштириш; таъмирлаш, безаш, жиҳозлаш, тантана саҳналарини ҳозирлашдан бошланди. Вилоятдаги маҳаллий ҳокимлик маҳкамалари, меҳнат ва ўқув жамоалари ана шу мақсад учун бир неча ўн миллион сўм миқдорида маблағ ажратди. «Маҳалла», «Саломатлик ва меҳр-шафқат», «Наврўз» жамғармалари, «Қизил ярим ой», «Ижтимоий ҳимоя» сингари оммавий жамоат ташкилотлари учун ҳам иш етарли. Мазкур жамғарма ва ташкилотлар ўзлари оталиқ қилаётган хонадонлар ва фуқароларга байрам совғалари ва табрикномалар ҳозирлашга қизғин киришдилар.

Байрам тантаналари вилоятнинг ҳар бир жамоаси, маҳалла ва хонадонларига кириб боради. Корхоналар, хўжаликлар, ташкилотлар ва муассасаларда байрам дастурхонлари безатилади. Дошқозонларда ош дамланади. Илғор, фахрийлар, фаолларга мукофот ва совғалар улашилади.

Шаҳар ва туманларда, меҳнат, ўқув жамоаларида тантанали йиғилишлар, кечалар, учрашув ва дилтортар суҳбатлар уюштирилади, шўх наволар янграйди.

7 декабрь — арафа куни эса вилоят марказида воҳа ва Урганч шаҳри меҳнаткашларининг кўп кишилик тантанали анжумани ўтказилади. 8 декабрь — байрам куни етти ёшдан етмиш яшаргача, барча, махсус ҳозирланган сайилгоҳлар, томошагоҳлар, тантана саҳналари, ҳордиқхона ва тамаддихоналар, савдо-тижорат кўргазмаларига чорланади. Биргина Урганч шаҳрининг ўзида ўнга яқин оммавий сайилгоҳлар байрам либосини кияди.

А. СОБИРОВ,
«Халқ сўзи» мухбири.

МАРҒИЛОН ШАҲАР КЕНГАШИНИНГ СЕССИЯСИ

Марғилонда халқ депутатлари шаҳар кенгашининг сессияси бўлди. Унда ташкилий масала кўрилди. Муқимжон Жўраев аризасига биноан Марғилон шаҳар ҳокими вазифасидан озод этилди. Вилоят ҳокимлигида котибият мудири бўлиб ишлаб келган Абдуваҳоб Рўзиев шаҳар ҳокими этиб тасдиқланди.

Вилоят ҳокими М. Исломов сессияда сўзга чиқди.

Сессияда республика Президентининг Давлат маслаҳатчиси М. Умурзоқов қатнашди.

(ЎзА).

ЮРАКДАН ҲИС ЭТИБ...

Янги Конституцияни бобма-боб ўқиган ҳар бир киши «Инсонмисан, инсондай яша», ёки «Озод бўлиб туғилгансан, мудом озод бўлиб қол!» деган даъватни ҳис этади. Дарҳақиқат, Асосий Қонунимизнинг нуфузи, обрў-эътибори бугун ҳар қачонгидан юқори бўлиши, одамлар шу ҳужжат боис ўзлари учун эмин-эркин ҳаёт йўлини танлаб олганликларини, улар ҳар жиҳатдан ижтимоий ҳимоя этилаётганликларини кўриб-билиб турибдилар.

Вилоятимизда байрам тантаналарининг пухта режаси тузилган. Арафа кунлари 10 кун давомида ҳуқуқни муҳофаза этиш органлари раҳбарлари, ҳуқуқшунос олимлар, олийгоҳ ҳамда дорилфунун муаллимлари лекция ва суҳбатлар ўтказадилар. Оммавий ахборот воситалари бу санага махсус сонлар бағишлайдилар. Барча меҳнат жамоаларида конституция бурчаклари ташкил этилади. 123 бадиий дасталар ўз концерт дастурлари билан одамларни мамнун этишади. 500 минг тоннадан ортиқ қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари савдо ярмаркаларига қўйилади. Кундалик эҳтиёж моллари билан бирга, халқ истеъмоли буюмлари сотувга чиқарилади.

Байрам куни ўнлаб янги объектлар, иншоотлар фойдаланишга топширилади. Ободончилик ишларида қарийб 270 минг одам қатнашади. Хуллас ҳамма Асосий Қонунимиз қабул этилган куннинг чинакам байрамлигини юракдан ҳис этади.

Дилшода ДАДАЖОНОВА,
Наманган вилояти ҳокимининг ўринбосари.

БАРЧА ТУМАНЛАРДА ИШ ҚИЗҒИН БЎЛАДИ

Жиззах вилоятида Конституция куни тантаналари қандай нишонланади? Вилоят ҳокими ўринбосари Гуландом Субҳонова бошчилигида ўтган йиғин ана шу масалага бағишланди.

Мазкур тантана ҳосил байрамига уланиб кетади. Қишлоқларда, туман марказларида ва Жиззах шаҳрида халқ сайиллари ўтказилади. Унга қадар ёзувчилар, шоирлар, ҳуқуқшунослар, иқтисодчилар ва бошқа соҳалар мутахассисларидан иборат гуруҳлар жойларга чиқиб аҳоли ва меҳнаткашлар билан учрашувлар ўтказадилар. Озод республикамиз демократик Конституциясининг аҳамияти ва унинг ҳозирги замон илғор мамлакатлари асосий қонунларига таяниб, ўзимизга хос тарзда тайёрланганини ва қабул қилинганлиги тўғрисида тушунтириш ишлари олиб борадилар.

Бундай гуруҳлар ҳозир вилоятнинг барча туманларида қизғин иш бошлаб юбордилар.

А. МАМАРАСУЛОВ,
«Халқ сўзи» мухбири.

Шу куннинг долзарб мавзуси

МИЛЛИЙ ПУЛ: МУАММО ВА ЗАРУРИЯТ

Инсоният тарихида муайян давлатнинг аҳамияти ва таъсирини асосан тўрт омил — ҳарбий қудрат, оқилона сиёсат, жозиб қадриятлар ҳамда миллий пулининг кучи ва салмоғида акс этган иқтисодий салоҳият белгилаб келган. Ҳозирги замонда ҳарбий куч ўз аҳамиятини йўқотди ҳисоб. Энди жаҳонни куч билан эмас, балки унинг бозорларини пул билан эгаллаш замони келди.

Пулнинг кучи ё кучсизлиги қисқа вақт мобайнида иқтисодни тиклаши ёки вайрон қилиши мумкин. Изчил миллий сиёсат саноатнинг айрим жабҳаларидаги қолоқликни тугатиб, илғор, самарали соҳаларини ривожлантириш имконини беради. Пул қийматининг ўзгариши, давлат ва фуқароларнинг моддий бойликларини турли даражада ўзгариб туришига сабаб бўлади.

МУАММОНИНГ ДОЛЗАРБЛИГИ

Собиқ Иттифоқ парчаланиб кетганидан кейинги икки йил мобайнида МДҲдаги янги мамлакатлар ягона пул бирлигини сақлаб қолишга бир неча бор ҳаракат қилди. Айни пайтда бу мамлакатлар хусусий молиявий сиёсатини ҳам юргиза бошлади. Бу — рубль зонасидаги республикаларда молия соҳасида юз бериши мумкин бўлган ўзгаришларни олдиндан сезмасликка сабаб бўлди, нақдинасиз маблағ ҳаракатини чеклаб қўйди. Минтақалараро фоиз меъёрлари ўртасидаги фарқ кучайди. Пулнинг қадрсизланиши алоҳида республикалар, шу жумладан, Ўзбекистон ҳокимиятининг ҳам назоратидан чиқа бошлади. Россия Марказий банкидан МДҲ мамлакатларига нақд пул ва кредитлар беришнинг мунтазамлигига риоя қилинмагани маблағ етишмаслиги ва иқтисодий фаолиятда беқарорликка олиб келди. Турли республикаларда пулнинг ҳар хил даражада қадрсизланиши минтақада истеъмол молларини камайтириб юборди. Ҳукуматлар ўртасида ишонч ва ҳамжиҳатлик йўқлиги, шунингдек, кўп ҳолларда майда сиёсий манфаатлар туфайли туғилган хатти-ҳаракатлар аҳволни баттар оғирлаштирди.

Ана шундай шароит мустақил давлатларнинг миллий пулини жорий этишини тақозо қилди.

Мустақилликка эришган Ўзбекистон олдида иқтисодий барқарорликни сақлаб қолиш, марказдан бошқариладиган иқтисодни ислоҳ қилиш, мулкнинг қўшма шаклларида хўжалик юритувчи эркин субъект тузиш, пул тобора қадрсизланиб бораётган шароитда ўтказилаётган ислоҳотнинг ижтимоий оқибатини юмшатиш вазифаси пайдо бўлди.

Иттифоқдан мерос қолган, режа асосига қурилган, марказлаштирилган иқтисодиётда пул ҳақиқий бозор иқтисодиётидагидан бошқача вазифани бажарар эди. Хусусан, пул маъмурият тақсимлаётган неъматларнинг маълум миқдорини олиш ҳуқуқини берадиган ҳужжат бўлиб қолган эди. Бутун пул-тўлов тизими ҳам унинг ана шу вазифасига асосан ташкил этилган эди. Аслида эса, бозор иқтисодиёти шароитида пул, таъбир жоиз бўлса, иқтисодий «энергия қуввати», мол қиймати тўлов, муомала, омонат воситаси, шунингдек, иқтисодиётнинг ўзига хос ташриф қоғози бўлиб хизмат қилади. Пул ўзининг ана шу вазифаларини самарали бажаргандагина, у иқтисодиётни барқарор ушлаб туришга ва гуллатишга ёрдам беради, сармоялар олиб келиш ва иқтисодиётни янада тараққий эттиришга хизмат қилади.

Шуни таъкидлаш керакки, собиқ Иттифоқдаги иқтисодий муҳит Ўзбекистондагина эмас, бутун МДҲда пулнинг бу вазифаларни амалга оширишига имкон бермасди. Шунинг учун ҳам пулнинг қадрсизланиши жуда тезлашган эди. Шундай шароитда миллий пулни жорий этиш унинг ўта қадрсизланишига олиб келарди. Украинадаги аҳвол бунга яққол мисол бўла олади.

Ҳозир республикада иқтисодиётни бошқаришни қайта ташкил этиш жараёниниҳоясига етай деб қолди. Деярли барча ишлаб чиқариш билан боғлиқ вазирликлар концерн ва уюшмаларга айлантирилиб, давлат корхоналари ва бутун бир соҳалар бюджет таъминотидан чиқарилди. Деҳқон хўжаликлари, хусусий сектор, ижара ва қўшма корхоналар кундан-кунга кўпайиб бормоқда. Бошқача қилиб айтганда, хўжалик юритишнинг кўплаб усуллари қўлланилаётган қўшма иқтисодиёт шаклланмоқда.

Бугунги кунда товар-мол бозорлари шаклланиб бўлди ҳисоб. Қимматли қоғозлар, сармоя, меҳнат бозорлари ҳам шаклланяпти. Банк тизими қайта ташкил этилди. Босқичма-босқич жаҳон бўйлаб қўлланиладиган банк ва банклараро ҳисоб-китоблар тизимига ўтилмоқда. Бозор иқтисодиётини меъёрий ҳуқуқ асослари билан таъминлаш ишлари ҳам якунланиш арафасида турибди.

Хуллас, ҳозир республикада чинакам бозор муносабатлари шароитида пулнинг яхши хизмат қилиши учун иқтисодий шароит вужудга келаётир. Энди ислоҳотнинг янги — барқарорлик ўрнига фаоллик босқичига ўта бошладик.

Бозорнинг асосий устунлиги шундан иборатки, у одамларга ўз қобилият ва имкониятларидан тўла фойдаланиш учун шароит яратади.

Марказлашган иқтисодиёт ташаббус ва ишбилармонликни бўғар, кишиларнинг ижодий имкониятларини юзага чиқаришга имкон бермас эди. Ҳозир алоҳида шахсларнинг ҳам, корхоналарнинг ҳам ишчанлиги ва фаоллигини рағбатлантирадиган замон келди. Бозор иқтисодиётида рағбатлантиришнинг энг тўғри ва самарали йўли — моддий манфаатдорликнинг қўллаб-қувватланишидир.

Иқтисодий сиёсат пул ҳажми ва оқимини солиқлар, кредитлар бўйича ҳисоб ставкалари, валюта қийматини ушлаб туриш орқали амалга оширилади. Яъни, макроиқтисодий усул билан бошқариш асосини ишлаб чиқарувчилар манфаатини рағбатлантирадиган, сармоялар оқимини муайян соҳага йўналтирадиган, истеъмол ва жамғарма даражасини назорат қилиб ҳамда бошқариб турадиган соф молиявий механизмлар ташкил этади.

Пул ва пул муомаласи орқали ишбилармонлар ва корхоналарнинг хатти-ҳаракатига таъсир ўтказилади, худбинлик, харидорга, аҳолининг ҳимояланмаган қисмига, атроф муҳитга нисбатан зўравонликнинг олди олинади. Шунингдек, республикага чет эл сармояси оқиб келиши ва Ўзбекистонда ишлаб чиқарилган молларнинг дунё бозорида сотилиши учун қулай шароит яратилади.

Бироқ, бозор муносабатларининг тўла шаклланмагани туфайли барча зарур ислоҳотларни амалга ошириш учун яна бироз вақт рублдан фойдаланиб туришга эҳтиёж бор эди. Аммо, бу босқичда мамлакатнинг ўз пул-молия сиёсатини ўтказишдаги мустақиллигини сақлаб қолиш лозим бўларди.

Шунинг учун ҳам Ўзбекистон рубль зонаси хусусидаги музокараларда фаол иштирок этди. Шунинг учун ҳам миллий пулимизга босқичма-босқич ўтиш ҳақида қарор қабул қилинди. Мустақил пул сиёсатини ўтказиш ҳозирги давр ва тараққиёт талабларига кўпроқ мос келиши аён бўлиб қолди.

(Давоми 2-бетда).

Орол диёрининг кўрки, гулисан, Довруғи фахрисан, мард Тўрткўлимсан...

ТЎЙГА, МАРҲАБО!

БУГУН ТУРТКУЛДА ҲАР ҚАДАМДА АНА ШУНДАЙ ЁЗУВНИ УЧРАТИШ МУМКИН.

Ўзбекистоннинг бу йилги кузи қутлуғ келди. Мустақил ҳаётимизнинг ҳар бир куни эркин меҳнат, яратиш, дўстлик-ҳамкорликни мустаҳкамлаш руҳида ўтмоқда.

Бу эса қилаётган меҳнатимиз самараси, ниятларимиз холис ҳамда эзгу эканлигидан дарак беради. Куни кеча тошкентлик бир гуруҳ санъаткорлар, адиблар Қорақалпоғистон Республикасида бўлиб, у ердаги меҳнаткашлар ҳаёти билан яқиндан танишдилар. Ўз санъатларини намойиш этдилар. Айниқса, меҳмонларнинг шаҳар юбилейи арафасида қадам ранжида қилишлари тўрткўлликларни руҳлантириб юборди.

Юртбошимизнинг Тўрткўл шаҳрининг 120 йиллигини нишонлаш ҳақидаги Фармонини шаҳар аҳолиси кўтаринки руҳ билан қарши олди. Туман аҳли юбилейни кўнгилдагидек ўтказиш учун қизғин тайёргарлик кўра бошлади. Негаки бу байрам нафақат шаҳарликларни, балки бутун Қорақалпоғистон Республикасининг ҳам байрамидир. Шаҳар ўтган давр ичида кўпгина тарихий воқеаларни бошдан кечирди, бир неча марта сув тошқинига учради, азиз фарзандларини фронтга кузатди, омон келганларини кўзёш билан кутиб олди. Лекин тарих фақат машаққатлардан, ҳасратли саҳифалардан иборат бўлавермайди. Шаҳар бу йиллар ичида ўсди, кенгайди, обод бўлди, меҳнаткаш инсонлари, истеъдодли фарзандлари билан донг таратди.

Ҳозир шаҳар эгаллаган жой 1400 гектарга яқин майдонни ташкил этади. Бу ерда 45 мингдан зиёд аҳоли истиқомат қилади. Туман аҳолиси асосан ўзбек, қорақалпоқ, қозоқ ҳамда туркманлардан иборат. Ҳар йили 350—400 жуфт йигит-қиз никоҳдан ўтиб, турмуш қуради. Булар тўрткўлликларнинг ҳақиқий қувончи, бахти ҳамда келажагидир. Шаҳарда айни пайтда 12 та мактаб, 3 та махсус ўқув юрти ва болалар боғчалари мавжуд. Ўқувчи ва талабалар сони 12 мингдан ошади. Уларга 800 дан зиёд ўқитувчи таълим-тарбия беради. Замонавий илм масканлари — лицей ва интернатлар сони тобора ортмоқда. Шаҳарда аҳолининг маданий ҳордиқ чиқариши, соғлиғини тиклаб меҳнат ва ижод қилиши учун талай ишлар амалга оширилган. Йигирмадан зиёд маданият муассасалари, бадиий ҳаваскорлик тўгараклари, ўлкашунослик музейи, 5 та кинотеатр, шифохона ва дорихоналар, спорт майдонлари ишлаб турибди. Шаҳарда шунингдек йирик саноат корхоналари, пахта заводи, қурилиш ашёлари ишлаб чиқарувчи ва конструкциялаш корхоналари бор. Энг муҳими тўрткўлликлар ўзларининг ҳалол меҳнати, яратувчанлик қобилияти, истеъдодлари билан танилган халқ.

Шаҳар юбилейи арафасида ниҳоясига етган қурилиш ишлари ҳам анчагина. 334 ўринли болалар боғчаси, 72 хонадонга мўлжалланган турар жой биноси ана шулар жумласидандир.

Тўрткўл узоқ-яқиндан келаётган меҳмонларни қучоқ очиб кутиб олаётир. Мустақиллигимизни мустаҳкамлаш йўлида ғайрат билан меҳнат қилаётган тўрткўлликлар ҳар бир азиз меҳмонга: «Хуш галибсиз! Яхши кунларда доимо бирга бўлайлик! Қани тўрга ўтинг, қўноғим!» — дейишмоқда.

Музаффар АҲМАД.

Қайта туғилган шаҳар

Қуйи Амударё этакларида яшовчи халқлар тўрт бурчак шаклида қурилган бино ва қалъаларни тўртгул деб атайдилар. Шунга кўра баъзи бир тадқиқотчилар Тўрткўл шаҳрининг номи Тўртгул сўзидан олинган бўлса керак, деб тахмин қилишади.

Ривоятларга кўра Тўрткўл шаҳри ўрнида каттакичик тўртта кўл бўлган экан. Кўл бўйидаги қишлоқда тўртта соҳибжамол қиз яшаган. Уларнинг бири тўқувчи, иккинчиси пазанда, учинчиси раққоса, тўртинчиси ашулачи бўлган экан. Бошқа бир гуруҳ тадқиқотчилар Тўрткўл (Тўртгул) номи ана шундан келиб чиққан, дейишади.

Марҳум академик Яҳё Ғуломовнинг таъкидлашича, ҳозирги Тўрткўл шаҳри атрофларида эрамиздан аввалги I—II асрларда Кушонлар империяси барпо қилган Ғарабхашна шаҳри бўлган. Қалъа сув тошқинидан вайрон бўлгач, унинг ўрнида X—XII асрларда Шўрахон қалъаси бунёд этилган. Араб сайёҳи Истаҳрийнинг ёзишича, Ғарабхашна (Шўрахон) ўз даврида Бухоро—Журжония йўлидаги энг гўзал қалъалардан бири бўлган экан.

Хива хонлигига қарши юриш бошлаган рус аскарлари (1873 йил) Шўрахон қалъасини босиб оладилар. 1873 йил августда имзоланган «Россия—Хива тинчлик битими»га мувофиқ Амударёнинг ўнг соҳилидаги ерлар Россия империясининг қонуний мулки, деб эълон қилинади. Шундан кейин босқинчиларга ўлкани бошқариш учун замонавий қалъа қуриш зарур бўлиб қолади.

«Туркистон қўшинлари»нинг бош қўмондони Фон Кауфман янги қурилажак қалъа учун жой танлайди ва шаҳзода Лейхтенбергнинг таклифига биноан уни рус подшолари шарафига Петро-Александровск шаҳри бўлсин, деб фармон чиқаради.

Амударё округи 1874 йил март ойидан Сирдарё вилоятининг Амударё бўлими, деб атала бошлайди. Амударё бўлимига Хива хонлигининг ўнг қирғоғи, Бухоро амирлиги, Сирдарё ҳамда Орол денгизигача бўлган ерларни назорат қилиш топширилди. Хива юришларида мирзолик қилган Искандар Тўранинг «Туркестанские ведомости» рўзномасида ёзишича, Қизилқум Амударё бўлимини иккига бўлиб турган. Унинг бир томони Петро-Александровск, иккинчи томони Чимбой тумани, деб ном олган.

XIX аср охири ва XX аср бошларида Туркистонда капиталистик муносабатлар шакллана бошлайди. Верний (Олмаота), Скобелов (Фарғона), Красноводск ҳамда Когон (Янги Бухоро) каби рус-европа типидаги саноат шаҳарлари қад ростлайди. Ана шу даврда биргина Петро-Александровск шаҳрида буғ тегирмони, кўнчилик, пиво заводи ҳамда пахта тозалаш корхонаси қурилиб ишга туширилади. Амударё бўлимида 12 та ёғ заводи ишлай бошлайди. Чўян эритиш, бўёқчилик, тикувчилик фабрикаси нонвойхона, устахона ва турли-туман цехлар барпо этилади. Ўз навбатида Амударё бўлимидан инқилобга қадар Россияга ҳар йили 500 минг пуд пахта, 24 минг сўмлик (тилло пули ҳисобида) қоракўл тери ҳамда умумий миқдори 84 минг сўмлик бўлган кўнчилик маҳсулотлари олиб кетилган.

1917 йил 12 декабрда Петро-Александровск шаҳрида шўролар ҳокимияти ўрнатилади. Лекин эски тос эски ҳаммом деганларидек, эл-юртни бошқариш яна ўзгалар қўлида қолиб кетади. 1920 йилда Петро-Александровск шаҳрига Тўрткўл номи берилади. Бир йил ўтгандан сўнг эса Амударё вилояти тузилиб, Тўрткўл шаҳри унинг пойтахти, деб эълон қилинади.

1925—40 йиллар Тўрткўл шаҳри тарихида ўзига хос ўрин тутади. Миллий театрга асос солинди. Қорақалпоқ тилида биринчи «Алифбе» нашр этилди. Ўзбек, қорақалпоқ, рус тилларида радиостанция ишлай бошлади. Кўплаб саноат корхоналари, биринчи МТС, Амударё давлат кемачилиги, Тўрткўл аэропорти барпо этилди... Аммо тўрткўлликларнинг қувончи узоққа чўзилмади. Амударё йил сайин шаҳарни «кемира бошлади». Сув тошқинининг олдини олиш учун қурилиш бошқармаси тузилди. Қисқа муддат ичида ўн бир миллион сўмлик тупроқ ётқизиш ишлари бажарилди. Лекин асов дарё тошқинини жиловлашнинг иложи бўлмади...

Ўзбекистон ҳукумати комиссияси 1948 йилда Тўрткўл шаҳрини янгидан қуриш тўғрисида махсус қарор чиқарди. Шаҳар қурилиши учун 270 гектар ер майдони ва 145 миллион сўмлик маблағ ажратилди. Янги Тўрткўлни қуришда Тошкент, Нукус, Урганч, Новосибирск, Москва шаҳарларидан ҳашарчилар келишди. Шаҳарни бунёд этишда бош меъмор Е. Зайцев, шаҳар ижрокоми раиси Дўстжон Матжонов, муҳандис ва ташкилотчилардан А. Злобин, Ю. Иброҳимов, И. Жапақов, Р. Худойберганов, А. Шаховлар жонкуярлик кўрсатишди.

Комил НУРЖОНОВ,
ўлкашунос.

Ғулистон МАТЁҚУБОВА,
Бердақ номидаги Қорақалпоғистон Давлат мукофотининг лауреати.

АМУДАРЁ ОҚИБ КЕЛАР, ҚАДАМИ ҚУТЛУҒ

1.

Бир гулчамбар боғладим мен туйғуларимдан,
Ҳар бандига орзуларим, меҳримни қўшдим.
Ҳузурингга келдим бугун соғинчлар билан,
Қучоғинг оч Ёнбошқалъам, эй қадим юртим.

Кўз очирмас шамолингни тинчитиб қўйиб,
Барханларинг орасидан очдим узун йўл.
Мозий солган изларингда бир меҳр туйиб,
Кенг бағрингда осмон қадар ўсмоқда кўнгил.

2.

Тахту бахтин бутун кўрсин, деб Ўзбекистон
Қадим азиз тупроғингга ташланар уруғ.
Ёз иссиғи, қиш совуғи қийнаб қўйса ҳам,
Амударё оқиб келар қадами қутлуғ.

Қувон, бугун заминингга замонинг қайтди,
Покизалик қайтиб келди ҳоки пойингга.
Эркин, озод давринг қайтди, даврoнинг қайтди,
Бир равшанлик қайтиб келди юлдуз-ойингга.
Узун-узун йўлларингга карвонинг қайтди
Тиниқ сувлар қайтиб келди кўлу сойингга.

3.

Тиниқ сувлар қайтиб келди, кўл-у сойингга,
Тутиб кетди умид билан экхан ҳар ниҳол.
Ўтов тикдим боболарнинг қадамжойига,
Момо қуёш ҳар тонг бизни ўзинг қарши ол.
Ўғил-қизинг тилларининг забонни топди,
Кўнгиллари топди тоза аҳду паймонни,
Мовий уфқлар бош устида осмонин топди,
Руҳлар равон, вужуд топди жисм аро-жонни.

Кўҳна тоғлар қад ростлади бугун ҳайбатла,
Севишганлар эъзозлайди аҳду вафони.
Хаёлларга чўмган кўзлар тўлди ҳайратга,
Ҳайрат олиб келди яна нурли зиёни.
Карвонига манзил қилиб қадим йўлларин,
Ёруғ тонглар паноҳ топди Амударёни.

4.

Ўтаётган ҳар бир лаҳза биз учун мактаб,
Эрталарнинг иқболидан кўнглимиз равшан.
Эрталарнинг камолидан лим-лим тўла қалб,
Изимизда яралмоқда алвон бир гулшан,
Келинг, менинг таърифимга сиғмаган юртга,
Пешвоз чиқар қизлар тутиб ғўза гулларин.
Бултур экхан ёш гужумлар ҳаммаси тутса,
Салқин еллар кенгайтириб қўяр йўлларин.

Бу бир юртки, унга осмон ёзган кўнглини,
Кенгликларга нигоҳ етмас кўз ташласалар.
Қалам билан мен таърифлаб билмадим уни,
Бир бор кўрган яна кўрсам, деб армон қилар,
Бир парчасин тирилтирдим она заминнинг,
Минг бор ҳақдир келажагинг буюк десалар.

5.

Минг бор ҳақдир келажагинг буюк десалар,
Шудир бизнинг ишимизга энг аъло баҳо.
Экин экиб ҳосил олган ер қадрин билар,
У юракда гумон бўлмас тоза, мусаффо.
Биз тонгларин қаршилаймиз ёруғ юз билан,
Лаҳзалардан яратамиз сермазмун умр.
Кенжа авлод, фахр қилса арзир биз билан,
Бу фахримиз чаман бўлган Ёнбошқалъадир.

Қумбосганда қум на қилсин, тутзорлар яшнар,
Гулбаданлар учун тезроқ бўлай деб атлас.
Кўкча энди томчи суага бўлмагай ташна,

Амударё ҳар қадамга тўкмоқда нафас.
Ўзбекистон қучоқларинг тошқин бир чашма,
Олтин сандиқ — бойликларинг асло туганмас.

ТЎРТКЎЛ.

СУРАТДА: Тўрткўл шаҳри.

«СЎМ-КУПОН» ҒАЙРАТ КАМАРИНИ БОҒЛАМОҚДА

(Давоми. Боши 1-бетда).

Қўшниларимиздан мисол олайлик. Туркманистонда ноябрь ойида манат жорий этилишига қадар ишчиларнинг ўртача ойлик маоши 50 минг 600 рублга тенг эди. Ноябрь ойида у муқобил баҳода 20 минг рублга қадар пасайди. Шу сабабдан биз оралиқ валютани киритишга жазм қилдик. Албатта, бу тадбирнинг ҳам ўзига яраша камчиликлари мавжуд. Аммо, бу чора — миллий пул бирлигимизга ўтиш олдидан эҳтиёт чораси, холос. Такрор бўлса ҳам айтишим керакки, ўз валютамизга ўтишимиз қийин ва машаққатли жараёндир. Белни маҳкам боғлаб, оғир кунлардан қийналмай ўтиб олсак, марра бизники.

— Россия банкининг 1992 йилда чиқарилган 5 минг ва 10 минг рубль намуналаридан фойдаланишни тақиқлаш ҳақида ҳукумат қарори чиққан кундан бошлаб омонат кассалари олдида бир ҳафта давом этган ғалағовур пасайди. Навбат 1000, 500 ва 200 рубль қийматли пулларга келди. Бу қадрсизланган эски пуллар ҳаракатини янада камайтиради ва шу йўл билан рубль зўравонлигига барҳам беради. Омонатчиларни омонат дафтарчаларидаги пулларини қачон олишлари мумкинлиги қизиқтирмоқда.

— Ҳозир Марказий банк идорасида ушбу масала бўйича тегишли ҳужжатлар тайёрланмоқда. Тез кунда бу ҳужжатларни ҳукуматга тавсия этамиз ва улар матбуотда эълон қилинади. Бир нарсани ишонч билан айтишим мумкинки, одамларнинг кассага қўйган пули куймайди ва улар яқин орада омонатларини сўмда қайтиб олиш имконига эга бўладилар.

— Охирги савол: яқин орада бизни нималар кутяпти?

— Сўм-купон рублни сиқиб чиқарганидан кейин озиқ-овқат маҳсулотларининг арзонлашиши, дўконлар пештахталарида маҳсулотлар пайдо бўла бошлаши шаклида пул муомаласининг нисбатан турғунлашуви кузатилади. Бир сўз билан айтганда, турмуш изига тушади. Ахир, сўм-купон беҳуда бел боғлагани йўқ. Марказий банк қошида миллий валютага ўтишга тайёргарлик бўйича икки йил бурун тузилган бўлимнинг мўлжали ана шундай. Бу бўлим мутахассислари МДҲдаги бошқа республикаларнинг миллий валютага ўтиш тажрибаларини умумлаштирадилар. Улар йўл қўйган хато ва камчиликларни такрорламасликка ҳаракат қиладилар.

Сўзимнинг охирида республикамиз аҳолисига мурожаат қилмоқчи эдим: азиз ҳамюртлар, биз ўтиш даврида ҳамжиҳат бўлиб, ортиқча ваҳима-ю ҳаяжонларга берилмаслигимиз керак. Яна шуни айтмоқчиманки, ўзбекистонликлар, ҳозирча мамлакатимизда муомалада бўлган Россиянинг 1993 йилги пулларидан эҳтиёт бўлинглар. Улар орасида Япониянинг рангли ксерoксларида кўпайтирилган жуда кўп қалбаки нусхалар учрамоқда. Шу боис, нотаниш кимсалар билан муомалада эҳтиёт бўлишингизни сўраймиз.

Ўзбекистон Республикаси етарли иқтисодий қувватга эга ва ўйлайманки, пул муомаласининг турғунлашуви тез орада ҳал бўлади. Биз — банк ходимлари бу борада хато ва камчиликларга йўл қўймаслик учун ҳаракат қиламиз. Зотан, бизнинг адашишга ҳаққимиз йўқ.

В. РУДАКОВА
ёзиб олди.
(ЎзА).

МИЛЛИЙ ПУЛ: МУАММО ВА ЗАРУРИЯТ

(Давоми. Боши 1-бетда).

МУАММОНИНГ ХУСУСИЯТЛАРИ

Сиёсий мустақилликни маълум даражада иқтисодий мустақиллик билан тўлдириш, мустақил давлатнинг тўлақонли пул белгисини шакллантириш, мустақил пул-кредит ва молия сиёсатини юргизиш, ички бозорни муҳофаза қилиш, нарх белгилаш ва хусусийлаштириш жараёнида фуқаролар манфаатини ҳимоя қилиш эҳтиёжи республикада миллий валютанинг жорий қилинишини тақозо этди.

Муомалага аввал сўм-купонларни киритиб, миллий валютага аста-секин, босқичма-босқич ўтилишининг муҳим сабаблари бор.

Биринчидан, қайд этилганидек, бозор тармоқлари, айниқса пул-кредит муомаласи соҳасидаги муносабатлар ҳали мукаммал эмас. Миллий пулнинг бирданига жорий этилиши иқтисодиётнинг умумий ҳолатига эмас, муомала тизими ва банк соҳасидаги соф техник сабабларга кўра, унинг қийматини тушириб юбориши мумкин эди. Пул қийматининг тушиб кетиши эса, иқтисодиёт соҳасида кўнгилсиз оқибатларга сабаб бўлиши мумкин.

Иккинчидан, МДҲ доирасида ҳар хил валюталар муомалада бўлиб турган бир пайтда пулнинг бу шароитга мослашиши ва унинг қийматини аниқлайдиган вазият вужудга келиши зарур эди. Миллий пулни бирданига муомалага киритиш корхоналарнинг рубллик ҳисобларини сўмлик ҳисобларга айлантириш заруратини туғдирар, бу эса МДҲ мамлакатлари корхоналари ўртасидаги хўжалик алоқаларига раҳна солар эди.

Рублда давлатлараро ҳисоб-китоб қилиш имконияти мавжуд бўлган даврда сўм-купоннинг жорий этилиши ўзаро хўжалик алоқалари узилиб қолишининг олдини олади. Қирғизистон ўз миллий валютасини жорий этганида мана шу ҳолни ҳисобга олмаган эди.

Учинчидан, миллий пулга босқичма-босқич ўтиш ижтимоий талафотларни камайтиради.

Ҳар қандай пул ислоҳоти, хусусан нархлар эркин ёки эркинликка яқин бўлган шароитда, мусодара тариқасида ҳам бўлади. Масалан, пул 1:10 ёки 1:100 нисбати билан алмаштирилган тақдирда ҳам нарх-наво айнан шу нисбат даражасидан пастга тушмайди.

Ҳар қандай пул ислоҳотида ҳам нарх-навонинг ўсиши рўй беради. Пул алмашиш нисбати қанча баланд бўлса, аҳоли жамғармасини бакитиқча тортиб олиш ҳам шунча юқори бўлади. Пул бирга бир нисбатида алмаштирилгандагина аҳоли кам жабр кўриши мумкин. Ўзбекистон ҳукумати халқ учун қулай бўлган ана шу ягона йўлдан борди.

Биздан аввал миллий валютасини жорий қилган республикалардан ҳар хил йўллар билан оқиб келаётган, мол билан таъминланмаган қоғоз пулларнинг кўпайиб кетганини ҳисобга оладиган бўлсак, бирданига миллий валютани жорий этиш, унинг салмоғини жуда тушириб юборган бўларди. Рубль билан 1:1 нисбатида алмаштириш эса, ўзбек пулини бирданига қадрсиз қилиб қўяр эди.

Миллий пулга сўм-купон орқали босқичма-босқич ўтиш аҳолини ҳам, бўлажак ўзбек сўмини ҳам ҳеч нарса билан таъминланмаган рубль босқинидан муҳофаза қилади.

Йирик пулларнинг муомаладан чиқарилиши ҳам мана шу сиёсат тақозосидир. Яқин-яқингача бутун пул миқдорининг 90 фоизини ана шундай йирик пул ташкил этганини айтишнинг ўзи бу фикрни исботлайди.

ТАЛАБЛАР

Мавжуд муаммоларни ҳал қилиш борасидаги ишлар узлуксиз давом этаётир. Кам харж оилаларнинг ижтимоий муҳофазаси таъминланган ҳолда нарх-наво ва аҳоли даромадининг назоратдан чиқарилиши — мана шу ишларнинг бир қисмидир.

Олдимизда эркин нарх-наво шароитида иқтисодиётни монополиядан чиқариш, хусусий секторни ривожлантириш, ишлаб чиқарилаётган маҳсулотнинг рақобатбардошлигига эришиб, иқтисодиётга экспорт йўналишини бериш ва жаҳон нарх-навосидан келиб чиққан ҳолда ижобий бўлмаса ҳам, тенг халқаро товар айирбош қилишга эришиш вазифаси турибди.

Қатъий бюджет-кредит сиёсатини амалга ошириш билан солиқ тизимини такомиллаштириш эвазига бюджетни барқарорлаштириш ҳам муҳим вазифалардан биридир.

Иккинчидан, иқтисодиётимиздаги шаклланган молия-банк тизимининг илдизи режа асосига қурилган иқтисодиётга бориб тақалишини ҳам унутмаслик лозим. Режа асосига қурилган иқтисодиётнинг асосий пойдевори нақдинасиз муомала бўлиб, нақд пул қайта тақсимот механизми сифатидагина хизмат қилар эди.

Аслида эса эркин нарх-наво шароитида асосий пойдевор — нақд пулга асосланган пул-тўлов тизими ҳисобланади. Шунинг учун ҳам энди банк тизимини бошқа асосларга қуриш зарурати туғилади.

Ҳақиқий муомалада бўлган пул тизими мамлакатдаги қувватлар ва имкониятларни тўла ишга солишга, одамларни иш билан таъминлашга кўмаклашиши зарур. Бундай шароитда давлат пул бирлигининг барқарорлигини таъминлаш учун масъулдир.

Учинчидан, миллий валютанинг салмоғини таъминлаш ва бир меъёрда тутиб туриш юзасидан бир қанча тадбирлар амалга оширилмоқда. Бу тадбирлар олтин-валюта захираларини шакллантириш, экспорт йўналишидаги иқтисодий сиёсатни ўтказиш, хусусийлаштирилаётган давлат мулкини жорий қилинган валютага сотишни ўз ичига олади.

Миллий валютанинг жорий этилиши Ўзбекистон собиқ Иттифоқ ҳудудидаги ягона иқтисодий макондан чиқади, деган гап эмас. Жаҳондаги барча бозорларни ривожланган мамлакатлар аллақачон ўзаро бўлишиб олгани ҳеч кимга сир эмас. Кескин рақобат кетаётган бу бозорда бугунги кунда ҳеч ким ўзбек молини оламан, деб кўз тикиб тургани йўқ. МДҲ давлатларининг самарали ўзаро фойдали ҳамкорлик қилиши ва ривожланиши учун энг аввало ана шу мавжуд маконни йўқотмаслик зарур. Миллий пулга ўтиш эса, бу ҳамкорликнинг тенг ҳуқуқли ва ўзаро маъқул шаклларини юзага чиқаради.

Анвар ЗИЁ.
(ЎзА).

Жаҳон 24 соат ичида

ГРУЗИЯДАГИ ВАЗИЯТ

Грузия ҳукумат қўшинлари мамлакат ғарбида стратегик жиҳатдан муҳим қароргоҳларни и... ғол қилди. Гамсахурдиа тарафдорларининг етмиш фоизи қуролларини ташлаган бўлсада, экс-президент ўзига содиқ ишончли ҳарбийлар билан Абхазиянинг Сухумидан етмиш километр узоқликдаги Ачигвара қишлоғига жойлашдилар. Бу ҳол зувиадчилар гуруҳининг кўпгина жангчилари Абхазия ва Шимолий кавказлик эканлигидан далолат беради. Грузия Мудофаа вазирлиги матбуот марказининг маълумот беришича, Гамсахурдиа тарафдорлари қўшини сардори Лоти Кобалиянинг ўринбосарларидан бири асирга олинган.

ҚАРШИЛИК ҚАТЪИЙ БЎЛАДИ

НЬЮ-ЙОРК. Америка Қўшма Штатлари Шимолий Кореянинг ядровий қуролланишига йўл қўймасликка азму қарор қилди. Қўшма Штатлар давлат котиби Уоррен Кристофер Си-Эн-Эн телекомпанияси мухбири билан суҳбат чоғида шу ҳақда гапирди.

Уоррен Кристофернинг айтишича, Клинтон маъмурияти бу борада музокаралар ва дипломатия йўли билан қатъий қаршилик кўрсатишга ҳаракат қилади.

Давлат котиби Америка Қўшма Штатлари келгусида бошқа чоралар ҳам қўллаши мумкинлигини айтиб, жумладан, Корея Халқ Демократик Республикаси билан савдо-сотиқ масаласида жазо чораларини кучайтириш кутилаётганини алоҳида таъкидлади. Унинг фикрига қараганда, бундай чорани Хитой томони ҳам қўллаб-қувватлаши мумкин.

ЧЕГАРАЧИЛАР ҲАМКОРЛИГИ

Қирғизистонда Россия Федерацияси чегарачилар отряди тузилганига бир йил тўлди. Чегара ҳимоячилари гуруҳи икки давлат ҳукуматлари ўртасида имзоланган битим асосида тузилган эди.

Россиялик чегарачилар Қирғизистон—Хитой чегарасидаги 900 километрдан ортиқ ҳудудни қўриқламоқда. Қўшин қўмондони П. Васьконинг таъкидлашича, ўтган давр ичида чегарадан ноқонуний тарзда мол олиб ўтаётган 50 га яқин киши ушланди.

Россия чегарачилари хитойлик ҳамкасблари билан тез-тез учрашиб турибди. Учрашуваларда чегара тартиби ва осойишталикни сақлаш масалалари муҳокама этилаётир. Яқинда Россия ва Хитой чегарачилари ўртасида ўзаро ҳамкорлик тўғрисида ҳужжат имзоланди.

ХИЗМАТ МУДДАТИ УЗАЯДИ

ТОКИО. Россия ва Япония мутахассислари Россиядаги хизмат муддати тугаган ядро реакторлари конструкцияларини ҳамкорликда тадқиқ қилишга келишишди. Япония ядро энергетикаси институтидан РАТА — ТАСС мухбирига маълум қилишларича, бу борада беш йил муддатга тузилган илмий дастурни келаси йилдан амалга оширишга киришилади.

Мазкур илмий тадқиқотдан мақсад реакторнинг пўлат конструкциясига радиация кўрсатган таъсир оқибатларини аниқлашдир. Япон мутахассисларининг фикрига қараганда, тадқиқот натижалари атом реакторларни ишончлилигини ошириш ва хизмат муддатини узайтиришда қўл келади.

ТУЗАТИШ

Газетанинг 23 ноябрь сонида берилган «Ўзбекистон Республикаси Олий суди пленуми қарори»нинг 2-устун пастдан 14-қаторидаги 77—1-модда 78 — 1-модда деб ўқилсин.

Ижтимоий муҳофаза

ЁШЛАРГА ДАВЛАТ ИМТИЁЗЛАРИ

Аввал хабар қилганимиздек, Ўзбекистон Республикаси Президентининг 1993 йил 5 февралдаги «Ўзбекистоннинг ўқувчи ёшларини рағбатлантириш чоралари тўғрисида»ги фармонига биноан Республика Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги олий ўқув юртларида сўнгги босқичда таҳсил олаётган энг иқтидорли олти нафар талабага 1993—1994 ўқув йили учун Ўзбекистон Республикаси Президенти Давлат стипендияларини тайинлаш тўғрисида қарор қабул қилган эди.

Бу олти талаба қандай имтиёзларга эга?

Биринчидан, бошқа талабаларга нисбатан уч карра кўп миқдорда стипендия оладилар. Шунингдек, улар олий ўқув юртини тугатгандан сўнг икки йил мобайнида имтиҳонларсиз ўз мутахассислиги бўйича аспирантурага қабул қилинишлари ёки шу мақсадда хорижга юборилаётган гуруҳлар сафига кириши мумкин.

Бугун ана шу стипендия соҳиблари билан таништирамиз.

ИҚТИСОДИЕТ БУЙИЧА

Омонулла НАСРИДДИНХУЖАЕВ — Тошкент давлат университетининг 5-курс талабаси. Мутахассислиги — халқаро иқтисодий муносабатлар. Нашр этилган илмий иши 3 та. 1992 йилда Бельгиянинг олий саноат институтида тажриба ўташ жараёнида илмий иш бажариб, уни инглиз тилида чоп эттирган. Инглиз тилини мукаммал билади.

ТЕХНИКА ВА АХБОРОТЛАШТИРИШ БУЙИЧА

Гулнора КУМЕКБОЕВА — Тошкент тўқимачилик ва енгил саноати институтининг 5-курс талабаси. Тўқимачилик машинасозлиги бўйича мутахассис бўлади. Нашр этилган илмий иши 3 та. Илмий йўналиши — пахтани дастлабки ишлаш жараёнида кенг қўлланиладиган пневмотранспорт системасини ўрганиш. Инглиз тилини билади. 1992-93 ўқув йилида Беруний номли давлат стипендияси совриндори бўлган.

ФИЗИКА-МАТЕМАТИКА, КИМЕ-БИОЛОГИЯ МУТАХАССИСЛИКЛАРИ БУЙИЧА

Наргиза ЗУПАРОВА — Тошкент кимё-технология институтининг 5 курс талабаси. Мутахассислиги — юқори молекуляр бирикмалар кимёвий технологияси. Нашр этилган илмий иши 4 та. Инглиз тилини яхши билади.

ТИББИЕТ, ЖУМЛАДАН, ФАРМАЦИЯ БУЙИЧА

Маҳфуза ТОШХУЖАЕВА — Иккинчи Тошкент давлат тиббиёт институтининг 6 курс талабаси. Ихтисослиги — акушер-гинеколог. Нашр этилган илмий иши 1 та. Инглиз ва немис тилларида суҳбатлаша олади.

МАДАНИЯТ ВА САНЪАТ БУЙИЧА

Гулнора АЛИМОВА — Тошкент давлат консерваториясининг 5-курс талабаси. Мутахассислиги — фортепианада ижрочилик. Республика ва хорижда ўз ижрочилик маҳорати билан катта ютуқларга эришган. 1992 йил Францияда ўтказилган XIV ва 1993 йилда Португалияда ўтказилган пианиночиларининг X халқаро конкурслари лауреати бўлган.

ГУМАНИТАР МУТАХАССИСЛИКЛАР БУЙИЧА

Муяссархон МИРЗАКАРИМОВА — Тошкент давлат университетининг 5-курс талабаси. Мутахассислиги — иқтисодиёт назарияси. Нашр этилган илмий иши 2 та. Инглиз тилини билади.

Алишер КАРИМОВ,
Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги олий ўқув юртлари бош бошқармаси бошлиғининг ўринбосари.

ОБУНА—94

КЕЛАЖАК КАМОЛОТИГА МАСЪУЛ

Комил инсонни тарбиялаш ҳар бир халқнинг мурод-мақсади бўлиб келган. Ўз мустақиллигини мустаҳкамлаб бораётган жумҳуриятимизда маънавият, таълим ва тарбия масалаларига тобора кўпроқ эътибор берилаётгани бежиз эмас. Шу нуқтаи назардан «Мактабгача тарбия» журнали зиммасига масъулиятли вазифа юкланган.

У тарбиячилар-у, ота-оналарнинг, келажак авлод камолотига масъул барча инсонларни комил инсон даражасига етказишдек эзгу иш билан шуғулланмоқда. Журнал 1994 йилда ҳам тарбия соҳасидаги энг илғор фикрлар минбари сифатида хизмат қилади.

Ойноманинг муассиси бўлмиш республика Халқ таълими вазирлиги бундан кейин ҳам «Мактабгача тарбия»нинг ҳар ойда мунтазам нашр этилишини молиявий-иқтисодий жиҳатдан кафолатлади.

Хуллас, журналимиз жумҳуриятимиздаги барча аҳолининг эзгу муддаосини — фарзанд тарбиясини, келажак авлод парваришини амалга оширишга ёрдам беришни ўз фаолиятининг мазмуни деб билади.

Нашр кўрсаткичимиз: 75310,

Обуна нархи: бир ойга 465 сўм, бир йилга 5580 сўм.

Таҳририят.

ЕТТИ МИНГ СЎМГА—ЕТТИ МИНГ ВАЪДА

ЛУҚМА

Амударё энг кўп китобсеварлар истиқомат қиладиган туманлардан. Бу ердаги аҳоли кутубхонаю-дўконлардаги китобларга қаноат қилмасдан, сара асарларга улар ҳали чоп этилмасдан туриб обуна бўлишади. Биргина мисол, 1991 йил обуна мавсуми пайтида ўнлаб кишилар 1992 йил учун туман «Союзпечать» бўлими орқали қатор нодир китобларга ёзилишганди.

— Лекин мана, икки йил ўтаяптики, китоблардан дарак йўқ, — дейди «тили куйган» китобхонлардан бири Йўлдош Муродов. — Бу ҳақда туман «Союзпечать» бўлимининг собиқ бошлиғи Озод Давлетовга, ҳозирги бошлиғи Суявбой Нурекешовга, Қорақалпоғистон почта хизмати ва «Союзпечать» мутасаддилари Кенгесбой Иброҳимов, Светлана Назмутдиноваларга бир неча бор мурожаат қилдик, афсуски ҳеч қандай натижа бўлмади. Шикоятимизни бир-бирига оширишади, ҳар хил баҳоналар тўқишади, лекин китоблардан дарак йўқ!

Дарвоқе, бу муаммо, тўғрироғи, бу фирибгарлик тўғрисида бундан бир йил муқаддам 1992 йилнинг сентябрь ойида «Вести Каракалпакистана» газетасида ҳам мақола чоп этилган эди.

Биргина Амударё туманидан А. Конан Дойл, Ф. Фицджеральд, В. Ходасевич асарларига ва «Библиотека сатиры и юмара» сериясига неча ўнлаб кишилар обуна бўлишган. Лекин ҳалигача улар на китобларни, на пулларини ололмай ҳайрон. Тўғри, бу ўша пайтдаги нарх-наво билан салкам етти минг сўм бўларкан. Аммо «қорнимга эмас, қадримга йиғлайман» деганларидек, шунча кишини икки йилгача етти минг сўмлик китоб учун етти минг хил ваъдаю баҳоналар билан алдаб келиш ниҳоясига етармикин?!

Айбдор ким ўзи? Нега шу пайтгача ўнлаб китобхонлар сарсон-саргардон?

Мансур АҲМЕДОВ,
«Халқ сўзи» мухбири.

КИТОБ ЖАВОНИНГИЗГА

ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИ: МУАММО ВА ЕЧИМЛАР

Яқинда Москвада Россия тадбиркорлар академияси билан бирга Ўзбекистон қишлоқ хўжалик экономикаси илмий-текшириш институтининг Фарғона бўлими ҳамкорликда «Ўзбекистон қишлоқ хўжалиги: реформа, муаммолар» деб номланган китобни нашр қилди. Китоб муаллифи Фарғона вилоят ҳокими, Ўзбекистон республикаси халқ депутати Мирзажон Исломовдир. Мазкур қўлланма таниқли иқтисодчи, экономика фанлари доктори Юсуф Дадабоевнинг умумий таҳрири остида чоп этилган.

Нафақат мутахассислар, балки қишлоқ хўжалик иқтисодиёти билан қизиқувчи кишиларда катта қизиқиш уйғотган мазкур қўлланма Ўзбекистон Республикаси қишлоқ хўжалигининг сўнгги йиллардаги чуқур таҳлили ва анализи сифатида китобхонлар эътиборини тортади. Муаллиф ўзи қишлоқ хўжалик мутахассиси бўлганлиги, туман қишлоқ хўжалик бошқармаси бошлиғидан республика қишлоқ хўжалиги вазиригача бўлган лавозимларни босиб ўтганлиги учун ҳам китобда кўтарилган муаммолар унга яқин, таниш ва қадрдондир. Китобнинг нафақат илмий жиҳатдан пухта асослангани, балки оддий китобхонларга ҳам тушунарли тилда ёзилганлигини юқоридаги фикр билан исботлаш мумкин.

Мазкур қўлланмада нафақат мустақил республикамиз қишлоқ хўжалигининг таҳлили, балки унинг бутун жаҳон қишлоқ хўжалик иқтисодиётида тутган ўрни ва ролини чуқур таҳлил қилиб беришга уриниш бор. Шу мақсадда жаҳондаги қатор агросаноат муаммолари билан шуғулланадиган олимларнинг сўнгги пайтлардаги ишларидан намуналар келтирилган. Чет элдаги соҳадош мутахассисларнинг илмий ишларида келтирилган фактлар, анализлар республикамизнинг сўнгги тўрт-беш йил ичида эришган ютуқларига муқояса қилинган, қиёсан таҳлил қилиб берилган.

Айниқса, қўлланманинг Исроил қишлоқ хўжалиги деган боби кўпчиликнинг эътиборини тортади. Умумий майдони Фарғона водийсига тенг келадиган бу мамлакат нафақат ўзининг 5 миллионга яқин аҳолисини боқибгина қолмай, балки қатор қўшниларига дунёдаги бошқа мамлакатларга ҳам қишлоқ хўжалик маҳсулотлари етказиб бераётганлиги тўғрисидаги тажрибалари эътиборга лойиқдир. Муаллифнинг бевосита мана шу мамлакатда бўлганлиги ва ривожланган капиталистик мамлакат қишлоқ хўжалиги билан яқиндан танишганлиги фактларнинг ишонарли бўлишида муҳим роль ўйнаган.

200 бетдан ортиқ ҳажмдаги китоб 5 бобдан иборат. Унинг учинчи-тўртинчи боблари бевосита мустақил республикамиз қишлоқ хўжалиги соҳасида эришган ютуқлари, бозор иқтисодиётига ўтиш даврида қишлоқ хўжалик экономикаси олдида турган муаммолар, реформалар, илмий нуқтаи назарга ёндошган ҳолда таҳлил қилиб берилган.

Муаллиф Ўзбекистон Республикаси ҳукумати, хусусан Президентимизнинг сўнгги йилларда қабул қилган қарорларининг аксарий қисми қишлоқ хўжалик соҳасига алоқадор эканлигини, бу қарорлар, кўрсатмалар бевосита амалга оширилаётганлиги ютуқларнинг бош омили бўлаётганини алоҳида таъкидлайди. Муаллиф Президент И. Каримовнинг кўрсатмалари ҳамда қатор китобларидаги хулосаларга таяниб, республика аграр сиёсатининг асоси қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришини давлат томонидан тўғридан-тўғри режалаштиришдан воз кечишга асосланганлигини уқтириб ўтади. Деҳқон ерга нима экишини ўзи белгилаши керак. Буюртма талаблари доимо қисқартириб борилиши лозим. Бунинг учун эса деҳқон етиштирган маҳсулотни эркин нархда, шартнома асосида сотишини яхши ўзлаштириб олиши жуда муҳимдир. Муаллифнинг бу хулосалари нақадар муҳимлиги ҳозирги кунда яққол кўзга ташланиб турибди.

Бу китоб нафақат кенг китобхонлар оммасига мўлжалланган, иқтисодчилар, иқтисодий реформа билан шуғулланадиган ходимлар, олий ўқув юртларининг талабалари учун муҳим қўлланмагина бўлиб қолмай, балки илмий хулосаларга асосланган монография ҳамдир. Чунки китобда Ўзбекистонда аграр реформани амалга оширишнинг механизмлари ишлаб чиқилган. Бу муаммони ҳал этишнинг йўл-йўриқлари белгилаб берилган.

Афсуски, бозор иқтисодиётининг қонуниятлари ҳисобга олиниб, китоб оз нусхада нашр этилган. Агар у ўзбек тилига таржима қилиниб, кўпроқ нусхада нашр этилса, фойдадан холи бўлмас эди.

Набижон СОБИРОВ.

• *Иқтисодий ислоҳот амалда*

ЖАМИЯТНИ МУЛКДОРЛАР ЯНГИЛАЙДИ

Тарихий тажриба шуни кўрсатяптики, мулк хусусий кишилар қўлига ўтгандагина катта самара беради. Биз охирги 70 йил мобайнида «умумхалқ мулки» эвазига кун кечирдик. Нечоғлик тиқиштирилмасин, «халқ мулки» иборасига кўниколмадик. «Ўзга» мулк учун жон ҳам куйдиролмадик. Оқибатда бор бойликларни тасарруф этиш, бирни-иккига иккини ўнга дўндириш нарёқда турсин, қўлимиздагидан ҳам жудо бўлаёздик.

Мулкчиликнинг ҳар хил шаклларига асосланган жамиятнинг пойдевори мустаҳкам, қудратли бўлиши инсониятнинг мингларча йиллик тарихий тажрибасидан яхши маълум. Моддий бойликларга, ишлаб чиқариш воситаларига эгалик туйғулари жамият ривожланишининг бир босқичидан иккинчисига йўл очиб бергани, энди барчага аён.

Истиқлол ва истиқболга юз тутган юртимиз йўлбошчилари, авваламбор, Президент Ислом Каримов жамият ривожланишининг ана шу тамойилини чуқур идрок этиб, халқимизнинг ерга, сувга, жамики бойликларга нисбатан эгалик, ҳомийлик ҳуқуқи тикланмоғи масаласида собит турибди. Демак, вазифа юртимизда мулкдорлар — ҳақиқий ишбилармонлар, халқига, Ватанига чинакам меҳр қўйганлар, харомдан ҳазар қилувчилар тоифасини яратишдан иборат.

Иқтисодий ислоҳот бўйича Хоразм вилоятида олиб борилаётган ишлар республикамизда давом этаётган улкан янгиланишнинг бир қисми холос. Аммо ундан давр нафасини — инқилобий уйғониш, ўсиш-ўзгаришларнинг ҳақиқий манзарасини илғаб оласиз. Шуни ҳам эслатмоқ жоизки, вилоятимизда хусусийлаштириш, мулк эгалигини янги қўлларга бериш суръатлари кескин тезлашганига қарамай, биз ҳали бу улкан жараённинг илк босқичида турибмиз.

Вилоятда давлат уй-жойлари, савдо, маиший хизмат дастгоҳлари, кичик ва маҳаллий саноат корхоналари, ҳунармандчилик ва бошқа ишлаб чиқариш устахоналари жадал тасарруфдан чиқарилаяпти. Хусусийлаштиришнинг иккинчи босқичида ўртача қувватли корхоналар, ташкилотларни хусусий кишилар ва жамоалар тасарруфига беришни мўлжаллаяпмиз.

Кўриниб турибдики, мулк эгалари тоифасини вужудга келтириш, иқтисодий ислоҳот ва жамиятни янгилашнинг энг муҳим ва долзарб вазифаларидан. Мулкнинг тасарруфдан чиқарилиши давлатимиз мавқеига асло путур етказмайди. Афсуски, буни ҳамма ҳам дилдан англаб етмаётир. Давлат мулки қўлдан кетиши билан ўзининг мавқеи пасайишидан хавфсираётганлар ҳам йўқ эмас.

Мамлакатимизда мулк эгалари тоифаси шаклланиши билан Президент таклиф этган жамият ривожланиши беш тамойилининг энг муҳим бандларидан бири — давлатнинг ислоҳотчи ва бошқарувчи сифатидаги раҳбарлик ҳамда раҳнамолик мавқеи амалда таъминланади. Шундай қилиб, мулкни давлат эмас, халқнинг ўзи тасарруф этади. Давлат эса кучли, ҳамда ҳамма томонидан ҳурмат ва эътироф этиладиган қонунлар асосида халқ олдидаги муқаддас бурчи: мамлакат турмушини идора ва муҳофаза этишдек буюк, ҳамда тарихий вазифани ўтайди.

Хоразм — ҳудуд жиҳатидан Ўзбекистоннинг энг кичик вилояти саналади, аҳоли зичлиги бўйича етакчи ўринлардан бирини эгаллайди. Табиийки, бу ўз-ўзини таъминлашда талай муаммоларни келтириб чиқаради. Ниятимиз, хусусийлаштирилган ёки тасарруфдан чиқарилган ҳар бир иш ўрни эндиликда юксак самара бериб, халқимизнинг талаб ва эҳтиёжларини устун даражада қондира олсин. Акс ҳолда мулк эгалигини ўзгартиришдан наф йўқ. Яна бир ниятимиз, таклиф талабдан устун турсин. Ишонч билан айта оламизки, хусусийлаштириш, тасарруфдан чиқариш — шу каби ниятларимиз вожиб бўлишининг энг муҳим гарови, тўкин-сочинлик, нарх-наво мўътадиллиги йўлидир.

Долзарб вазифаларнинг яна бири, саноати нисбатан кам ривожланган воҳада қудратли ишлаб чиқариш ва хизмат кўрсатиш негизларини вужудга келтиришдан иборат. Вилоятимиз раҳбарияти бу ниятга ҳам хусусийлаштириш ва тасарруфдан чиқариш орқали эришишни қатъий мақсад қилиб қўйган. Хусусий ишлаб чиқариш, хизмат кўрсатиш ва савдо — тижорат масканлари учун ер майдонлари, моддий воситалар ажратилаётгани бунга далилдир.

Мулк эгалигини ўзгартириш борасидаги ишларимиз билан мақтаниш фикридан йироқман. Негаки, бу ишга эндигина киришдик. Вилоятда биринчи саноат корхонаси — Шовот маҳаллий саноат комбинати тасарруфдан чиқарилганига 8 ой тўлди. Уй-жойларини хусусийлаштиришга эса, март ойида киришганмиз. Лекин, шундай бўлса-да, ҳозиргача жами 2000 га яқин корхона хусусий қўлларга ўтди. Хусусийлаштирилган уй-жойлар 25600 тани ташкил этди. Талабгорлардан тушган аризалар сони 25850 дан ошди.

Илтимосномаларни ўрганиш ва ҳужжатларни расмийлаштириш ишлари тўхтовсиз давом этаяпти. Йилнинг охиригача жами 3000 та ишхона, хизматхоналар тасарруфдан чиқарилади. Бундай кўламдаги ишларни уддалаш, албатта, жўн эмас. Вақтдан ўзиб ишласаккина, ниятга етамиз. «Иқтисодий ислоҳотнинг бориши ва хусусийлаштириш»га бағишлаб ўтказилган вилоят фаолларининг йиғилиши ҳам айнан ана шу жараённи тезлатишга бағишланди.

Вазирлар Маҳкамасининг қарорларига мувофиқ, енгил саноат, мебель ва пахта тозалаш саноати корхоналари асосий ишлаб чиқариш фондлари ва қувватлари қийматининг 51 фоизи амалдаги қоидаларга биноан давлат тасарруфида, қолган 49 фоизи эса, жамоалар ва хусусий кишилар — акционерлар қўлида жамланмоғи лозим. Бироқ, пахта заводи сотиб олишга талабгорлар ҳозирча топилмаётир. Таажжуб, яқин-яқинларда ҳам ўз маблағлари эвазига корхона қуриш иштиёқида юрган жамоа хўжаликларининг раҳбарлари бугун қаерда юришибди?

Давлат ўз мулкини меҳнаткашларга қиммат сотишни мақсад қилиб қўйгани йўқ. Шу важдан тасарруфдан чиқарилаётган мол-мулкни аҳолига имтиёзли нархларда ёки текин бериш юзасидан ҳам бир қанча кўрсатмалар, ҳуқуқий ҳужжатлар мавжуд. Бизнингча, давлатимизнинг ғамхўрлиги бундан ортиқ бўлмас. Акс ҳолда мулкчиликка бу қадар кенг ва равон йўл очиб берилмаган бўлур эди. Ҳозир унчалик катта бўлмаган жамоамизнинг бутун диққат-эътибори бозор иқтисодиётига катта имкон яратишнинг ана шу шартини ҳукуматимиз ва Президентимиз кўрсатмалари, йўл-йўриқлари асосида бекаму-кўст бажо келтиришга қаратилган. Бошқармамиз қошида мулк эгалиги талабгорларига маслаҳат ва йўл-йўриқлар бериш, ҳужжатларни расмийлаштиришга кўмаклашиш бўйича «Ислоҳат» деб номланган хўжалик ҳисобидаги марказ ишлаб турибди.

Мамлакатимиз ва вилоятимиз раҳбарияти талаб ва эҳтиёжларини диққат билан ўрганиб бормоқда, мадад ва мурувватни дариғ тутмаяпти. Бу бизгагина эмас, халқимизга, эл бойлигини кўпайтириш ниятини кўзлаётганларга қилинаётган ғамхўрликдир. Кўриниб турибдики, моддий бойликлар, барқарор турмушимиз манбаларини ўз қўлига олганлар оз эмас. Галдаги вазифа улардан олинадиган самара миқдорини оширишдан иборат. Тасарруфдан чиқариш, хусусийлаштириш туфайли халқимиз турмуши яхшиланиб, мамлакат куч-қудрати бекиёс ортмоғи, жонажон Ўзбекистонимиз жаҳоннинг ривожланган мамлакатлари даражасига кўтарилмоғи даркор. Шундай экан, мулкни кимдан олиб, кимга бераётганимиз хусусида ҳам жиддий ўйламоқ лозим, токи у ҳақиқий эгасини топсин.

Энди халқнинг эрки ўз қўлида. Сиёсат ҳам ўзгача: «Ҳамма бой бўлсин!» Ният холис, ҳукумат ва Президентимиз халқимизга мададкор, ҳукумат халқни, халқ эса ҳукуматни алқаган элда иншоолло бахт балқийди.

Баҳодир БОВОЖОНОВ,
Республика давлат мулкини бошқариш ва хусусийлаштириш қўмитасининг Хоразм вилояти ҳудудий бошқармаси бошлиғи, иқтисод фанлари номзоди.

АСАКА туманидаги «Навбаҳор» жамоа хўжалиги чорвадорлари қишки мавсумга пухта тайёргарлик кўришди. Жамоа аҳли ичра илғорлар ҳақида гап кетса сут соғувчи Комила опанинг номи биринчилар қатори тилга олинади.
СУРАТДА: илғор сут соғувчи К. Муллажонова.
Т. ҲАМРОҚУЛОВ олган сурат.

• *Мулоҳаза*

ЯШАШ ҲУҚУҚИ—ДАХЛСИЗ

Шубҳасиз, инсоннинг дунёга келиши Яратганнинг буюк ижодидир. Шунга кўра, яшаш бахти ҳам одамларга Оллоҳ томонидан ҳадя этилган. Исломий таълимотда Яратганнинг ўзи охиратини ҳам белгилайди, деган ақида бор.

Надоматлар бўлсинки, баъзан ҳаётда ана шундай илоҳий ҳуқуққа тажовуз қилувчи инсон қиёфасидаги маҳлуқ зотлар ҳам учрайди. Қонунчиликда инсон ҳаётига қасд қилиш, одам ўлдириш ўта оғир жиноят ҳисобланади ва у қаттиқ қораланади.

Биз дунёни ёвузликлардан холи бўлишини қанчалар истамайлик, одамкушларга ҳамон дуч келамиз. Мабодо, қотиллик сабаблари таҳлил қилинса, оғир фожиа арзимаган сабаблардан, баъзан «жаҳл чиққанда ақл кетишидан» туғилиши аниқ бўлиб қолади. Тумандаги Шаҳобек қишлоғида яшовчи Аҳмад Қўлдошев Остонов билан арзимаган масалада тортишиб қолади ва қизиққонлик қилиб, пичоқ билан унга оғир тан жароҳати етказади. Табибларнинг малакали ёрдами билан Остоновнинг ҳаёти сақлаб қолинди. Қўлдошевга эса бу хатти-ҳаракати қимматга тушди: у етти йил озодликдан маҳрум қилинди.

Инсоннинг ҳаёт билан видолашуви қанчалик оғирлиги ҳақида ортиқча изоҳнинг ҳожати йўқ. Қасддан қилинган ҳаракат туфайли яшашдан маҳрум этиш эса оилага сўнгсиз ғам-ҳасрат олиб келади. Бир қўйнинг хуни деб ёш йигит жонига қасд қилган Акбар Аслонов, эҳтимол, қилмишининг оқибатини чуқур ўйлаб кўрмагандир. Воқеа бундай бўлганди: Сайфулло Хўжаев ўз машинасида кетаётганда йўлни қўй кесиб чиқади. Масофа яқинлигидан машинани тўхтатиш имкони бўлмайди... Воқеа устига етиб келган Аслонов Сайфуллонинг илтижоларига қулоқ тутмайди. Кўкрагига пичоқ уриб, унинг бевақт ўлимига сабабчи бўлади. Шундай пайтда ўйлаб қоласан киши. Наҳотки, қўйнинг қиммати ўн гулидан бир гули очилмаган йигитнинг ҳаётига тенг бўлса?! Суд молпараст, қотил А. Аслоновни ўн уч йилга озодликдан маҳрум этди.

Қотиллик фақат бир инсон ҳаётига рахна солмай, балки кўплаб кишилар турмушини заҳарлайди, ҳатто сўнгги чорани қўллашга ҳам олиб келади. Халқда «яхши отга бир қамчи», деган ибратли гап бор. Ўттиз ёшга кирмасдан икки марта қора курсида ўтиришга улгурган Фахриддин Тешаевнинг барибир кўзи очилмади. Жазони ўтаб қайтгач ҳам, ўтганнинг ўроғига, қайтганнинг кетмонига тегиб юрди. Бир оқшом тўй бўлаётган жойга бориб, жамоага беҳаёлик қилди, шу ерда турган ёш куёв Жамол Жўраевни арзимаган баҳона билан хўрлади, кийимларини йиртиб, енгил тан жароҳати етказди. Жамол ёмондан қочиб қутулди, лекин унинг тузоғига укаси Раҳматулла илиниб қолди. Инсонлик қиёфасини йўқотган Тешаев Раҳматуллани пичоқлаб ўлдирди. Марҳум 23 баҳорни ҳам кўрмаган, яқинда ҳарбий хизматдан қайтиб, уйланиш тараддудида эди. Бу кўргулик Каримжон ака ва Розия бибиларнинг оиласига ўчмас доғ бўлди, ота-онанинг фарёдига ҳеч ким чидай олмади. Бухоро вилоят суди жиноят судлов коллегиясининг кўчма йиғилишида Тешаевнинг хатти-ҳаракати атрофлича таҳлил қилинди: олий жазо — ўлимга ҳукм қилди.

Албатта, бу билан ҳаммасига нуқта қўйиб бўлмайди. Жиноятни жазолашдан кўра, унинг олдини олиш муҳим. Демак, жамоатчилик ва ҳуқуқ-тартибот ходимлари ҳамкорликда оғир фожиаларга йўл қўймаслик мақсадида тадбирлар олдиндан кўрилмоғи лозим. Биз бу ақидага қатъий амал қилаяпмиз. Судланганлар, жазони ўтаб қайтганлар билан алоҳида тарбиявий ишлар олиб борилмоқда. Ниятимиз, бебаҳо неъмат — яшаш ҳуқуқига ҳеч ким тажовуз қилмасин, кутилмаган бахтсизлик ҳаётимизни заҳарламасин.

Р. ИБРОҲИМОВ,
Ғиждувон тумани прокурори.

• *Яхшилик—кунда керак*

ЭЗГУЛИКДАН ЭЛ КЎКАРАР

— Хуш келибсизлар, — деди ҳовли супуриб юрган истараси иссиқ жувон эшикни очиб. — Қани ичкарига!

— Дўрмонга довруғи кетган Мастура келин шу бўлади, — деди туман фахрийлар кенгаши вакили Нишонбой ака Тўхтаев. — Барака топгурни келин эмас, ўғил деяверинг.

— Отам кечаси билан мижжа қоқмай чиқдилар, тоңга яқин кўзлари илинди. Бир пиёла чой ичиб туринглар, — дея Мастурахон бизни айвонга тўшалган кўрпачаларга таклиф этиб, ўзи қўшни хонада ётган қайнотасидан хабар олгани кириб кетди.

Инсон умри — оқар дарё. Муродхўжа отани эл-юртга танитган, обрў-эътиборли қилган меҳнати бўлди. 18 йил мобайнида жамоа хўжалигига раис, пахтачилик бригадири, Дўрмон қишлоқ кенгашида оқсоқол бўлди. Аммо, баъзиларга ўхшаб ҳашаматли уйлар қурмади, қўша-қўша машина минмади. Эл қатори ҳаёт кечириб келмоқда.

Муродхўжа ота ўғил кўрмади. Икки қиз, набира-чевaралари унинг бойлиги.

— Кўнглингиз чўкмасин, ота, Ҳасанхўжани сизга ўғил қилиб бераман, — деди қизи Назира.

От босмаган жойни той босди. Ҳасанхўжа бобосига чинакам ўғил бўлди. Мастурахон эса бу хонадонга келин эмас, қиз бўлиб тушди. Чол-кампир келинга ёлчидик деб, дуо қилиб яшади.

Инсон боласи гоҳо ҳаётнинг бешафқат ҳукми олдида ожиз қолар экан. Ота аввал узоқ йиллар бир ёстиққа бош қўйиб келган умр йўлдоши Манзура аядан, кейинчалик набира — ўғли Ҳасанхўжадан айрилди. Одамни ғам, деворни нам йиқитади. Отанинг бели букчайгандек бўлди. Мастура кўз ёшларини яшириб хилватда фиғон чекди. Ширин-шакар фарзандлари — Саидмурод, Азизни бағрига босиб, уларга отаси йўқлигини билдирмади. Бўйида борлигидан қувониб, ўзига тасалли берди. Ўғил туғилсанг — Ёдгор, қиз туғилсанг — Ёдгора бўласан, дея шивирлади.

Одам тафтини одам олади. Маҳалладошлар Муродхўжа отани Марям ая билан никоҳлаб қўйди. Мастура янги қайнонани ҳам бошида тутди, ўгайлигини билдирмади.

Ой деса ойдек, кун деса кундек Мастурахон кексаларга меҳрибонлик қилиб яшади. Чиройинг борида чиноринги топмайсанми, дегувчиларга унинг жавоби битта бўлди: менинг чиnorларим — фарзандларим. Бу орада янги меҳмон — қизалоқ дунёга келди. Унга Ёдгора деб исм қўйилди.

— Отажон, юринг, сизни йўқлаб келишди, — дея у отасининг қўлларидан тутиб, айвонга етаклади. Юзни қоралаб қолган бўлса ҳам кўзлари тийрак, чеҳрасидан нур ёғилиб турган отахон йиғилганлар билан бирма-бир сўрашди.

Даврага отахоннинг набиралари, қўни-қўшнилар тўпланди. Суҳбат бошланди. Отанинг ҳикояси ўтган кунларга бориб тақалди. Зеро, ўтган кунларни эсламай, бахтли кунларнинг қадрига етиб бўлмайди. Шунинг учун ҳам Муродхўжа ота ёшлиги ўтган Дўрмон қишлоғининг ажойиб кишилари ҳақида сўзлади. Қари билганини — пари билмас, дейдилар. Отахоннинг дилидан чиққан ҳар сўз — бир ҳикмат эди. У салкам юз йиллик умрини инсонларга яхшилик қилишга сарф этди.

— Яхшиликдан эл кўкаради, болаларим, — деди ота фотиҳага қўл очар экан. — Бир-бирингизга яхшилик қилишга шошилинг, умрингиз зиёда бўлади...

Пўлат НИШОНОВ,
ЎзА мухбири
Тошкент вилояти.

• Бобур таваллудининг 510 йиллигига

«ДАҲР АРО ҚОЛДИ ФАЛОНДИН ЯХШИЛИҒ»

Инсондан дунёда қоладиган хайрли амаллар, одамийлик, поклик, ақл-заковат, садоқат, меҳр-муҳаббат, карамумурувват, салоҳиятдир. Буни Бобурдан қолган адабий мерос «Бобурнома» асари тимсолида кўриш мумкин.

Шоир ўз шеъриятида инсонни борлиқнинг тожи деб баҳолар экан, унинг ахлоқ-одоби, хулқ-атвори, таълим-тарбияси ҳам шоир назаридан четда қолмайди, аксинча, ижодининг бош мезони ҳисобланади.

Одоб-ахлоққа бағишланган шеърларида комил инсон образи орқали, умрни зое ўтказмасдан, илм, касб-ҳунар эгаллаш, инсонга хос фазилат — одамийликни сақлашга даъват қилади. Бу ақл-заковат, яхшиликнинг мевасидир. Зеро, одамийлик замирида мусаффолик, одиллик, вафо-садоқат, оқибат-шафқат, яхшилик ётади:

Хулқингни рост этгил ҳар сориғаки борсанг,
«Аҳсанта»* дер бори эл, гар яхши от чиқарсанг,

Бори элга яхшилик қилгилки, мундин яхши йўқ,
Ким дегайлар даҳр аро қолди фалондин яхшилиғ.

Яхшиликка-яхшилик, ёмонликка-ёмонлик қайтади. Ахир кимда ким яхшилик ёки ёмонлик, фисқу фасод уруғини экса, ҳосилини ҳам ўзи олади. Ҳаётнинг бу диалектикасини шоир бундай изоҳлайди:

Ҳар кимки вафо қилса, вафо топқусидур,
Ҳар кимки жафо қилса, жафо топқусидур,
Яхши киши кўрмагай ёмонлиғ ҳаргиз,
Ҳар кимки ёмон бўлса, жазо топқусидур.

Бобурмирзо ахлоқ-одоб, хулқ-атвор ҳақида қалам тебратар экан, олийжаноблик ва пасткашлик, эзгулик ва ёмонликни бир-бирига қарама-қарши қўяди, яхшилик ёмонлик устидан ғолиб деган хулосага келади. Шу маънода Бобур кишиларни икки гуруҳга ажратади: улар — одобли, камтар, илм-маърифатни севгувчи, халқ ва жамият учун хизмат қилувчи ҳамда ахлоқий бузуқ, мол-дунёга ҳирс қўйган, амалпараст кишилардир. Ана шу қарама-қарши гуруҳларга муносабатда, уларни баҳолашда Бобурмирзонинг қараши яққол сезилади:

Душманники бу даҳр забардаст қилур,
Наҳват майидан бир неча кун маст қилур,
Ғам емаки еткурса бошинг кўкка,
Охир яна ер каби они паст қилур.

* Аҳсанта — жуда соз, балли.

Бобурмирзо илм-фан, санъат, адабиёт йўлида заҳмат чекиб, халқ учун қимматли асарлар яратган, устоз бўлиб шогирдларига меҳр-шафқат билан тарбия берган кишиларни фахр билан тилга олади. Мир Алишер Навоийга ғойибона чуқур ҳурмат кўрсатиб, илм-маърифат, эл ободончилиги йўлидаги саъй-ҳаракатларини юксак баҳолайди: «Алишербек нозири йўқ киши эрди. Туркий тил билан шеър айтубтурлар, ҳечким онча кўп ва ҳўб айтқон эмас... Аҳли фозил ва аҳли ҳунарга Алишербекча мураббий ва муқаввий маълум эмаским, ҳаргиз пайдо бўлмиш бўлғай».

«Бобурнома»да баъзи шахслар ҳақида қаҳр-ғазаб, алам билан сўз юритилади: «...подшоҳ Султон Маҳмуд Мирзо! У фаҳш билан ҳаддан ташқари шуғулланган, аҳолига беҳад солиқлар жорий қилган, натижада фуқаро ва унинг одамлари унга жирканиб ва душманлик билан қарайдиган бўлиб қолдилар...»

У яна бундай ёзади: «Ложарам зулм ва фисқнинг шоматидин Султон Маҳмуд Мирзо Самарқандда беш олти ойдин ортиқ ҳукумат қилмади». Худди ана шундай ахлоққа эга бўлган шаҳзода Абдулатиф ҳақида ҳам Бобур чуқур алам билан дейди: «Бу беш кунлик ўтар дунё учун андоқ донишманд ва қари отасини шаҳид қилди».

Бобурмирзо ҳаётда доимо яхшилик билан ёмонлик ёнма-ён яшайди, ёмонлик яхшиликни таъқиб этади, унга жабр етказади, бу ҳаётий қонуниятдир, дейди.

Ҳар ердаги гул бўлса, тикан бўлса, нетонг,
Ҳар қондаки май дардидин бўлса, нетонг,
Шеъримда агар ҳази, агар жид кечурунг,
Яхши борида агар ёмон бўлса, нетонг.

Адабиётимизнинг ахлоқий-тарбиявий аҳамияти ижодкорларимизнинг турли даврларда, бир неча асрлар мобайнида яратилган асарларида кўзга ташланади. Шу маънода инсоний ахлоқ-одоб пойдеворини яратган, донолик, поклик, камтарлик, одиллик, саховат, уруғини ер юзига сочган, кишилар қалбига нур бўлиб кирган шоирнинг ҳаёти ва ижоди биз ёшларга дастуруламалдир.

Феруза АҲМАДЖОНОВА,
филология фанлари номзоди.
Азизбек ХОЛЛИЕВ,
ТошДД талабаси.

Қўшни Тожикистон жумҳуриятида ҳам қўшма ва кичик корхоналар очишга кенг эътибор берилмоқда. Натижада ишсизларни иш билан, харидорларнинг турли хил халқ истеъмоли ва моддий товарлар билан таъминлашга эришиляпти. Биргина Ленинобод вилояти, Ш. Расулов туманига қарашли А. Саматов номли жамоа хўжалигида ўндан ортиқ кичик корхоналар ишлаб турибди. Булар сафига яқинда хўжаликда ташкил қилинган дўппи тикадиган цех ҳам қўшилди. Ҳозир цехда 35 қиз-жувон меҳнат қилишмоқда.

СУРАТДА: цех чеварлари ўзлари жило берган дўппиларни намойиш қилишмоқда.

Турғунбек МАҲКАМОВ олган сурат.

ОДОБ ҲАҚИДА ЎЙЛАР

• ПУБЛИЦИСТИКА •

Уйимиз ёнида боғ бор. Гугурт қутидек тор хоналар кўнгилга уриб, кенгликни қўмсаб қолганда мана шу боққа чиқамиз. Боғ ўртасида ҳокимлик биноси жойлашган. Талабалик пайтимизда бу ерлар ўтиб бўлмас чакалакзор эди. Қорақамишнинг тангадай ҳам офтоб тушмайдиган сувига «тушимизни айтгани» келардик. Энди баланд, текис дарахтлар, гуллар. Тош ётқизилган шинам йўлкалар, болалар учун турли-туман ўйинжойлар.

Учинчи синфда ўқийдиган ўғилчамни ҳамроҳ қилиб олганман. Ота-бола секин зинадан кўтариламиз. Қуёш ботишига ҳали эрта. Трико кийган, қизғиш сочлари ёйилиб тушган ўрта ёшдаги тўлагина бир хотин ўтлар устида чалқанча ётибди. Ёнида 8-10 ёшли бир бола зотдор йирик бир итнинг кўкрагига шапати уриб ўйнайди. Четроқда эса ағанаб ётган тунука ёзув — кўрсатгич.

Ит қулоғини динг қилиб ҳура бошлади. Уни ориққина жувон етаклаб олган. Реклама устуни орқасидан бўйи паст бир ит йўрғалаб ўтади.

— Келишяпти, келишяпти. Ҳозир кўпайиб кетади, — дейди ўғлим.

— Нима? — Тушунмай сўрайман.

— Итлар-да, кўрмаяпсизми? — ажабланиб дейди у.

— Кундузи молларга, кечқурун итларга берилган экан-да бу жой, — дейман жаҳл билан.

— Йўқ! Итлар кундузи ҳам чиқади, — эътироз билдиради ўғлим.

Ит етаклаганлар орасида маҳаллий миллат кишилари кам эди. Нима, бизда уни севмайдиларми? Йўқ, яхши кўрадилар. Уни вафодорлик тимсоли деб биладилар. Бу ҳақда ўнлаб мақоллар бор. Ҳатто у илоҳийлаштирилган. Ҳазрат Навоийда улуғларга эргашиб жаннати бўлган ит ҳақида ҳикоят бор. Шеъриятимизнинг энг кўп учрайдиган образларидан. Лекин зинҳор ва зинҳор у ичкари уйга, дастурхонга яқинлаштирилган эмас. Бунинг замирида, ўйлайманки, биринчи навбатда, гигиена, ҳифзи сиҳат турган.

Бизнинг цивилизация асримизда-чи?

Мени маъзур тутасизу тор, зич бетон уйларнинг пешона-пешонага теккудек рўпарама-рўпара тушган хонадонларидан девдек-девдек итларнинг тушиб келишини тасаввур қилинг! Айниқса, чироқлар тансиқ бўлиб, йўлкалари қоп-қоронғу уйларда. Ёш боланинг эмас, катталанинг ҳам юраги қинидан чиқиб кетмайдими? Парҳезкорлигу намозхонликни, йўл-йўлакларнинг ахлатга тўлиб кетишини, майли, иккинчи даражали дейлик.

Хўш, кескин чоралар кўришга нима халақит беради? Инсоннинг кўчада маст бўлиб ётиши шаънни туширади-ю, ит билан яшаш шарафни оширадими?! Газеталар, озиқ-овқат дўконига ит етаклаб келувчи, итини эркалаган қўли билан нонни бирма-бир ушлаб чиқувчи айрим «ультра маданиятли» кишиларнинг ҳифзи сиҳат қоидаларига зид қилмишлари ҳақида тўғри ёзилмоқда.

Хаёлларни нурга ўраб, қаҳрамон генералимиз ҳайкалига боқаман. Қўлида дурбин, шинелни елкасига ташлаган, узоқларга тикилади.

— Мана буни қаранг!

Ўғлим хаёлимни бўлади. Устига мармар ётқизилган тўсиннинг кўп жойи синдириб, кўчириб олинган. Шу қадар омонатмикан деган хавотир хаёлимдан ўтади. Йўқ, жуда мустаҳкам. Қаттиқ қотишма устига ётқизилган, баъзи жойлари пармалаб ўтказилган. Куч билан, асбоб билан бузилган. Наҳотки, шунчаки ўйинқароқлик. Бекатлардаги зўрлик билан оёғи майиштирилиб, устидаги тахтаси синдирилиб олинган ўтирғичлар, ичак-чавоғи суғурилиб, пружинаси чиқиб қолган телефон-автоматлар кўз олдимдан ўтади. Дарвоқе, ишхонага ўтаётганимда бу боғнинг ўзида катта-катта темир ахлатхоналарнинг ағдарилиб ётганини жуда кўп кўрганман. Яқинда ишхонамиз ёнидаги бир институт бошқа жойга кўчадиган бўлди. Ўрнини ўзгаларга беришди. Бино ҳам, жиҳозлари ҳам яп-янги, энди икки йил бўлган эди. Кириб бўлмайдиган қилиб кетишибди. Соғ эшик кам қолган, бирорта хонада синмаган чироқ йўқ. Ёзув тахталари ҳам чил-чил синиб ётибди. Хоналарнинг тепасида эса Пайғамбаримизнинг муборак ҳадислари ёзилган. Қандай мунофиқлик! Институт раҳбари минг хижолат бўлиб, енгил таъмир қилиб берибди.

Бундай ёвуз руҳ қаёқдан келди бизга? Наҳотки, у бизнинг қонимизда бор эди?! Кўча-кўйлардаги сақич чайнаб рўпарангизга келганда оғзидан пуфак қилиб чиқарадиган, юз-кўзидан андиша қочган ёш-ялангларга кўзингиз тушганми?

Дастлаб кўрганимда ҳангу-манг бўлиб қолганман. Оғиз Шарқ шеъриятида алоҳида эъзозда келган. Ҳатто катта-кичиклигига ҳам эътибор берилган. Масалан, оғиз кичкиналиги гўзаллик тимсоли ҳисобланган. Хуллас, киши оғзи минг йиллик шеъриятимизнинг доимий ҳамроҳ образларидан. Энди уни шеърдан олиб, пуфак сақич туфайли нохуш кўринишларга солиш...

Ишхонага йўлим ётоқхоналар орасидан ўтади. Фаррош аёллар ҳар тонг деразалар остидан бир олам чиқит супираётганини кўраман. Баланд қаватларга ёндош дарахт шохларида нималарни кўрмайсиз, — илгарилари пайпоқ-шимдан, сочиқдастрўмолгача бўларди. Ҳозир камайди.

Яқинда И. Турсуновнинг «Истиқлолга интилган қалблар нидоси» (Т. 1993 й.) деган китобини ўқидим. Унинг услуби, ифодаси ва айрим фактлари, уларнинг талқини ҳақида эътирозларим йўқ эмас. Лекин республика Давлат архивининг фондларидан олинган ноёб ҳужжатлар асосида ёзилган бу хитоб бугунги маърифатсизликнинг сабабларини тушунишга, миллатлар бошига тушган қатли омнинг кўлам ва савиясини англашга ёрдам беради. 1937—1939 йилларда қатағон қилинганларнинг асосий қисми зиёлилар, тўғрироғи, маорифчилар эди. Миллатнинг гули, ақли териб олиниб, йўқ қилинди. Китобда Зиё Саид (1901 — 1938), Қаюм Рамазон (1894 — 1938), Шокир Раҳимий (1898 — 1939) сингари маърифат ва маданиятимизнинг таниқли кишилари билан бир қаторда Носир Саидов (1901-1942), Шаҳид Эҳсон Мусаев (1884 — 1938), Наим Саид (1902 — 1939), Раҳмат Раҳимбоев, Абдураҳим Йўлдошев каби номи кўпчиликка номаълум, лекин маорифчиларимизнинг сара вакиллари бўлган оталаримиз ҳаёт йўли ва фожеали тақдири ҳақида бир қатор диққатга сазовор материаллар тўпланган. Муаллиф тергов ҳужжатларига гувоҳлар, жабрланувчилар билан ўтказган суҳбатларга таяниб, қатағон йилларининг даҳшатли манзараларини тиклашга ҳаракат қилади.

Яқинда Америкадан келиб қўшма корхона очган бир ватандошимиз билан танишиб қолдим. Исми Муҳаммад Салим экан. Олтмишни қаршилаган бўлишига қарамай, йигитлардай ғайратли. Биз қаламкашларимизнинг кундалик турмушига, рўзғор ташвишларига оид баланд-паст гапларимизни эшитиб турди-да, секин аралашди.

— Мусофир бўлмагунча мусулмон бўлмайсан, деган гап — ҳақ гап. Сиз бу юртнинг қадрини биздан сўранг. Юртдан чиқиб кетганимизда бир ҳафталик чақалоқ эканман. Умримнинг катта қисми Афғонистонда кечди. 15 йилдан буён Нью-Йоркда яшайман. Азобни биз керагича кўрганмиз. 18 соатлаб ишлаган пайтларим бўлган. Ўзбек ҳеч қачон, ҳеч ерда меҳнатдан қочган эмас. Мен жуда кўп мамлакатларни кўрдим. Лекин ҳеч бирини бу ерга ўхшата олмайман. Тўкинчиликка эришиш, мол-дунёни топиш қийин эмас, лекин Ватанни йўқотсангиз жуда қийин.

Сирасини айтганда, бу мамлакатдек мамлакат дунёда йўқ. Менга ишонинг, бу ердаги тупроқ, ҳаво, сув, одамгарчилик дунёнинг бирорта жойида йўқ. Меҳр-оқибатини қаранг. Олдинги келишларимда чойхонада ўтиргандик. Узоқдан бир йигит мотоциклда келаётган эди, анча нарида моторини ўчириб, етаклаб олди. Яқин қолганида қарияларга эгилиб салом берди. Отахонлар, ўтиб кетсам, беҳурматлик деб билмайсизлармi, деб минг андиша билан изн сўради. Розилик олгач, анча нарига бориб, сўнг мотоциклини миниб кетди. Чоллар уни кимнинг ўғли эканлигини суриштирдилар ва ҳаққига дуо қилдилар.

Тўғри, истиқлол дунёда энг юксак неъмат. Қолгани ҳаммаси ўрнига тушади. Бир кун олдин бўлмаса, бир кун кейин. Энг муҳими, ҳозир элнинг тинч-омонлигини сақлаш, иғвога, иғвогарликка йўл бермаслик. Бугун мамлакат ўз қаддини ростламоқда. Халқда ўз кучига ишонч кучаяётир. Шов-шувларсиз, бақириқ-чақириқларсиз катта иш кетмоқда.

Бегали ҚОСИМОВ,
профессор, ТошДДнинг проректори.

НАВОИЙ ВИЛОЯТИ ЯНГИЛИКЛАРИ

ПОЛВОН ЧЎПОННИ ХОТИРЛАБ

НУРОТА туманидаги «Қизилча» давлат хўжалигида миллий кураш бўйича мусобақалар шу хўжаликнинг бош чўпони Ниёз Холматов отарида бўлиб ўтди.

ГАП шундаки, ушбу мусобақага Ниёз Холматовнинг ўзи бош ҳомий бўлди. Ниёз бундай тадбирни отаси Муртазо Холматов хотирасига бағишлади (М. Холматов узоқ йиллар чўпон бўлган). Энг зўр полвонлар учун Ниёз бешта қўй, 5 та улоқ, 150 минг сўм пул ва бир ҳўкизни бош совринга қўйди.

Туман ҳокимлиги ҳам қараб турмади: «бор барака» қилиб 50 минг сўм ажратди. Хуллас, кураш қизигандан қизиди. Барибир асосий полвонлар мезбонларнинг ўзлари бўлиб қолишди.

Алпомиш келбатли полвон бўлган Муртазо отанинг хотирасини ёд этгани бу ерга келганлар унинг ўғлига ҳам раҳматлар айтиб қайтишди.

ЗАВОДНИНГ 30 ЙИЛЛИГИ

НАВОИЙ машинасозлик заводи шу йил октябрь ойида ўзининг 30 йиллик тўйини нишонлади.

Бу корхонада ҳозир кир ювиш машиналари, қишлоқ хўжалик тармоғи учун керакли ускуналар тайёрланяпти.

Байрам кунларида корхона ўзи ишлаб чиқараётган маҳсулотларни кенг омма олдида намойиш қилди.

М. МАРДИЕВ,
«Халқ сўзи» мухбири.

Хатлардан сатрлар

Меҳнату ҳордиқ ҳамоҳанг

Ўз меҳнатидан қониқиш ҳосил қилган кишининг ишида барака бўлади. Учқўрғон туман маданият уйи ходимлари ҳам айни пахта йиғимтерими авж олган паллада унум билан меҳнат қилаяптилар десак муболаға бўлмайди. Негаки, маданият уйи ходимлари туманнинг турли хўжаликларида пахтакорларга яқиндан ёрдам бериш билан бирга, уларнинг кўнгилли ҳордиқ чиқаришлари учун ҳам кўмаклашаяптилар. Маданият уйи қошидаги махсус гуруҳ ишдан бўш вақтларда пахтакорлар ва ҳашарчилар ҳузурларида бўлишиб, турли концерт дастурларини намойиш қилмоқдалар. Т. Юнусов, Р. Аҳроров, Б. Отабоев, Н. Кўчқоров каби санъаткорларнинг дилрабо куй ва қўшиқлари теримчиларга кўтаринки кайфият бахш этмоқда.

А. АҲМЕДОВ,
Наманган вилояти.

Гап эътиборда

Бу йил халқаро қариялар куни республикамизда катта байрам қилинди. Байрам муносабати билан бизнинг Ғозғон даҳамизда ўтказилган тадбирлар ҳар бир қариянинг қалбида ўчмас из қолдирди. Айниқса, шу куни Президентимиз Фармони билан ярим пенсиямиз миқдорида тақдирланишимиз нур устига нур бўлди.

Эътироф этиш керак, рўзғоримиз алоҳида бўлгач, республикамизда жуда кўп хайрли ишлар қилинмоқда. Хорижий давлатлар билан дўстлик ва қардошлик ришталари уланмоқда.

Халқимизнинг ижтимоий аҳволини муҳофаза қилиш, турмуш фаровонлигини ошириш ҳукуматимиз раҳбариятининг диққат марказида бўлаётгани бизни қувонтирди. Куни-кеча юртбошимиз Фармони билан пенсияларимиз 1,5 фоизга оширилди. Тўғри, гап пулда эмас. Эътиборда. Ҳар қандай шароитда ҳам қарияларга ғамхўрлик қилаётган ҳукуматимиз раҳбариятидан миннатдормиз.

Т. ЭРГАШЕВ, С. РУСТАМОВ, Э. ЕДГОРОВ, К. ДУСТОВ, Навоий вилояти, Нурота тумани.

Ўзбекистон юракка яқин

Ҳар кунимиз турфа воқеалару оламшумул янгиликларга тўла. Шу боис ҳам кунимизни газета-журналларсиз тасаввур қилиш мушкул.

Мен Жанубий Қозоғистоннинг Қазғурт тумани Шарбўлат қишлоқ кенгашида яшайман. Қишлоғимиз Ўзбекистон Республикаси билан чегарадош бўлгани учун ҳам Ўзбекистондаги янгиликлар, ижтимоий воқеалар билан доимо танишиб борамиз. Миллатим қозоқ бўлса-да, «Халқ сўзи», «Ўзбекистон овози» газеталарини мунтазам мутолаа қиламан. Ўзим ҳам онда-сонда турли мавзуларда мақолалар ёзиб тураман. Ҳозир обуна мавсуми бошланди. Мен ҳар йилгидек республикамизда чиқадиган қозоқча нашрлар билан бир қаторда юқоридаги газеталарга обуна бўламан десам, матбуот уюшмасидагилар ноумид қайтаришди. Уларнинг айтишларича, Қозоғистонда Ўзбекистонда чиқадиган газета-журналларга обуна қилиш ҳақида кўрсатма йўқ эмиш. Ахир Қозоғистоннинг Чимкент шаҳри, Сайрам, Туркманистон туманларида кўплаб ўзбеклар яшашадику! Қолаверса, жондош-қондошларимиз юртида бўлаётган ижобий ўзгаришларни билиш ҳеч қачон зиён қилмайди.

Сизлардан илтимос, Ўзбекистонда чиқадиган газета-журналларга ўз вақтида обуна бўлишимизда ёрдам берсанглар. Токи, Қозоғистонда бўлаётган улкан янгиликлар ўзбекларга, Ўзбекистондаги ютуқлар қозоқларга бегона бўлмасин.

Иброҳим ЕШМУРОДОВ,
Жанубий Қозоғистон вилояти, Қазғурт тумани, Шарбўлат қишлоқ кенгаши.

Миннатдормиз

Мен уйда тайёрланган бодиринг тузламасидан заҳарланганлар ҳақида эшитгандиму... Бироқ ўша кулфат бизнинг бошимизга ҳам тушиши мумкинлиги ҳақида ўйламаган эканман. Яқинда тузланган бодрингдан укамнинг қизчаси ва менинг ўғлим заҳарланиб касалхонага тушди. Дўхтирларга кўрсатдик, натижасиз. Болалар эса соат сайин ўзларини ёмон ҳис этишарди. Ниҳоят, аҳволи ғоят оғирлашгач болаларни, вилоят тиббиёт олийгоҳининг 2-клиникасига келтиришди. Тиббиёт фанлари номзоди Ю. Замановнинг зийраклиги боис болаларимизнинг ҳаёти сақлаб қолинди. Мен фидойи шифокорларга раҳмат айтаман. Умрингиз ва мартабангиз зиёда бўлсин!

У. ЮСУПОВ,
Гўзалкент тумани, «Беш қаҳрамон» жамоа хўжалиги.

Ўзбекистон Республикаси алоқа вазирлиги жамоаси «Ўзбекалоқаинвест» концерни раисининг ўринбосари, ЎзДАЛИ директори А. Иноятовга онаси

Ираида ГУСЕВА-

нинг вафот этганлиги муносабати билан чуқур таъзия изҳор қилади.

Тошкент тўқимачилик ва енгил саноат институти жамоаси «Ҳаётий фаолият хавфсизлиги» кафедрасининг профессори О. Қудратовга онаси

ҲИКОЯТ ая-

нинг вафот этганлиги муносабати билан чуқур таъзия билдиради.

«Ўзбектуризм» Миллий компанияси жамоаси «Ёшлик» ташқи иқтисодий туристик ишлаб чиқариш комплекси таркибидаги «Умид» ансамбли бадиий раҳбари, таниқли хонанда Ғиёс Бойтоевга падари бузруквори

Аҳматқул ВОЙТОЕВ-

нинг вафот этганлиги муносабати билан чуқур таъзия изҳор қилади.

«Ўзбектелефильм» студияси жамоаси муҳандис Анвар Галиевга онаси

Собирахон ая ГАЛИЕВА-

нинг вафот этганлиги муносабати билан чуқур таъзия билдиради.

«Ўзнефтгазқурилишлойиҳа» институти жамоаси институт директори Р. Болтаевга онаси

Икрома БОЛТАЕВА-

нинг вафот этганлиги муносабати билан чуқур таъзия изҳор қилади.

Тошкент вилояти тадбиркорлар касаба уюшмаси раёсати тадбиркорлар Марказий касаба уюшмаси кенгашининг раиси Ф. Ҳамроевга онаси

Гулчеҳра ҲАМРОЕВА
ва жияни
Жўрақул БАРАТОВ-

нинг бевақт вафот этганликлари муносабати билан чуқур таъзия изҳор қилади.

Қашқадарё вилоят ҳокимлиги маданият ишлари бошқармаси жамоаси Ўзбекистон халқ артисти, Ҳамза мукофоти совриндори

Икрома БОЛТАЕВА-

нинг вафот этганлиги сабабли марҳуманинг оила аъзоларига чуқур таъзия изҳор этади.

Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаштириш муҳандислари институти жамоаси «Ҳаёт фаолияти хавфсизлиги» кафедрасининг мудири, доцент З. Юсуповга онаси

Норжон НОРБОЕВА-

нинг вафот этганлиги муносабати билан чуқур таъзия билдиради.

ХАЛҚ СЎЗИ • НАРОДНОЕ СЛОВО

● ТЕЛЕФОНЛАР:
маълумот учун 33-07-48;
эълонлар бўлими 32-09-25.
Индекс: 64608.

МУАССИСЛАР:
Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгаши Раёсати ва Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси.

Бош муҳаррир: Анвар ЖЎРАБОЕВ

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:
Абдунаби БОЙҚЎЗИЕВ, Эсирғап БОЛИЕВ (масъул котиб, «Халқ сўзи»), Эркин ВОҲИДОВ, Мирамал МИРАЛИМОВ, Салоҳиддин МУҲИДДИНОВ (бош муҳаррир ўринбосари, «Халқ сўзи»), Лев ПАК (бош муҳаррир ўринбосари, «Народное слово»), Людмила ПОРФИРЬЕВА, Қулаҳмад РИЗАЕВ, Александр ТЮРИКОВ (масъул котиб, «Народное слово»), Шавкат ЯҲЁЕВ, Пиримқул ҚОДИРОВ, Муҳаммаднан ҚОРАБОЕВ, Саидаҳрор ҒУЛОМОВ.

● МАНЗИЛИМИЗ:
700000, ГСП
Тошкент шаҳри,
Матбуотчилар кўчаси, 19-уй.

Навбатчи муҳаррир — А. Бойқўзиев
навбатчи — Б. Остонақулов.

Рўйхатдан ўтиш тартиб № 0001. Буюртма Г—599. 97346 нусхада босилди, ҳажми — 2 табоқ. Офсет усулида босилган. Қоғоз бичими А — 2. Босишга топшириш вақти — 21.00 Босишга топширилди 23.30.

«Шарқ» нашриёт-матбаа концерни босмахонаси. Корхона манзили: «Буюк Турон» кўчаси, 41-уй. 1 2 3 4 5 6